

Δίκτυο Καταγραφής
Περιστατικών
Ρατσιστικής Βίας

Ετήσια Έκθεση
2019

Δίκτυο
Καταγραφής
Περιστατικών
Ρατσιστικής Βίας

Περιεχόμενα

Πρόλογος	5
I. Λειτουργία του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας	9
A. Θεσμικές επισημάνσεις.....	9
B. Μεθοδολογία.....	11
II. Γενικά χαρακτηριστικά καταγεγραμμένων επιθέσεων	12
III. Ανάλυση των καταγραφών	17
A. Επιθέσεις κατά προσφύγων και μεταναστών/-ριών	17
1. Ποσοτικά στοιχεία.....	17
2. Οργανωμένες ή ημι-άτυπες ομάδες σε αποστολή κατά προσφύγων και μεταναστών/-ριών	18
3. Ο ρατσισμός της καθημερινότητας - Επιθέσεις κατά προσφύγων, μεταναστών και υπερασπιστών.....	20
B. Επιθέσεις κατά Ελλήνων πολιτών λόγω εθνοτικής καταγωγής ή θρησκείας.....	23
1. Περιστατικά κατά Ελλήνων πολιτών λόγω εθνοτικής καταγωγής.....	23
2. Επιθέσεις κατά ιερών χώρων ή μνημείων	23
Γ. Επιθέσεις κατά ατόμων και φορέων ΛΟΑΤΚΙ.....	24
1. Επιθέσεις λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού.....	24
2. Επιθέσεις λόγω ταυτότητας φύλου	26
Δ. Περιστατικά με την εμπλοκή ένστολων και δημόσιων λειτουργών	28
1. Αστυνομική βία.....	28
2. Περιστατικά με την εμπλοκή δημόσιων λειτουργών.....	29
IV. Καταγγελίες και αντίδραση των αρχών	32
A. Ανάλυση στοιχείων του Δικτύου	32
B. Αντιμετώπιση της ρατσιστικής βίας από την Πολιτεία	33
1. Καταγραφή και αντιμετώπιση από τις Αρχές	33
2. Εθνικό Συμβούλιο κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ΕΡΣΜ) - Εθνικό Σχέδιο Δράσης κατά του Ρατσισμού	37
V. Συστάσεις προς την Πολιτεία	38
Προς το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη.....	38
A. Διαχείριση του ρατσιστικού εγκλήματος.....	38

Β. Αντιμετώπιση της αστυνομικής βίας με ρατσιστικό κίνητρο	39
Προς το Υπουργείο Δικαιοσύνης και τις Εισαγγελικές και Δικαστικές αρχές	39
Προς το Υπουργείο Υγείας και τους Ιατρικούς Συλλόγους	40
Προς το Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου	41
Προς το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων	42
Προς το Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών	42
Προς τη Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης και Επικοινωνίας.....	42

Πρόλογος

Το 2019 ήταν μια χρονιά που σηματοδοτήθηκε σε μεγάλο βαθμό στη δημόσια σφαίρα από τις εθνικές και αυτοδιοικητικές εκλογές στο εσωτερικό της χώρας και από τις εκλογές για την ανάδειξη νέου Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Η παρουσία και η εμπρηστική ρητορική ακροδεξιών πολιτικών δυνάμεων στην Ευρώπη συνεχίζει να εδραιώνεται, ενώ παράλληλα, εν όψει των εκλογών σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο, ενισχύεται ο μισαλλόδοξος λόγος – με έμφαση στον εθνικιστικό και ρατσιστικό λόγο – προτάσσονται απλουστευτικές προσεγγίσεις σε πολύπλοκα ταυτοτικά και μεταναστευτικά ζητήματα και υιοθετείται ευρέως μια πολιτική ατζέντα που στρέφεται μονοσήμαντα στα ζητήματα μετανάστευσης, νόμου και τάξης.

Η διεθνής και ευρωπαϊκή πόλωση και οι – πολλές φορές – αδιέξοδες πολιτικές στο ζήτημα των προσφύγων και μεταναστών-ριών, σε συνδυασμό με εθνικούς και τοπικούς παράγοντες διαμόρφωσης της κατάστασης στην Ελλάδα, επηρεάζουν πολιτικές κατευθύνσεις και ισορροπίες στα νέα κοινοβούλια της χώρας και της Ευρώπης. Υπό αυτές τις συνθήκες, η ρατσιστική ρητορική εδραιώνεται, νομιμοποιώντας αντίστοιχες θεσμικές επιλογές και συμβάλλοντας στις αυξανόμενες βίαιες ξενοφοβικές και ρατσιστικές επιθέσεις που παρατηρούνται ήδη από τις αρχές του 2020.

Επίσης, το 2019 σηματοδοτεί το τέλος της κοινοβουλευτικής πορείας του κόμματος της Χρυσής Αυγής, η οποία ξεκίνησε από τα μέσα του 2012¹. Η επιρροή της Χρυσής Αυγής στο εκλογικό σώμα της χώρας συρρικνώθηκε δραστικά κατά την τελευταία εκλογική διαδικασία, χωρίς αυτό να σημαίνει απαραίτητα τον περιορισμό της ακροδεξιάς ρητορικής στη δημόσια σφαίρα. Το μεγαλύτερο μέρος των ψηφοφόρων της Χρυσής Αυγής μοιάζει να την εγκαταλείπει και να κατευθύνεται προς άλλα κόμματα που υιοθετούν μισαλλόδοξο λόγο. Ωστόσο, ο κατά συνέπεια αποκλεισμός της Χρυσής Αυγής από το Ελληνικό Κοινοβούλιο σηματοδοτεί την εφεξής απομόνωσή της από το πολιτικό προσκήνιο. Η εξέλιξη αυτή σε ένα μεγάλο βαθμό δρομολογείται ως αποτέλεσμα της ποινικής διαδικασίας και της διάλυσης που φαίνεται να προκαλεί στο εσωτερικό του κόμματος, καθώς βέβαια και της κοινωνικής και πολιτικής πίεσης που ασκείται στη Χρυσή Αυγή τα τελευταία χρόνια από ένα ευρύ δημοκρατικό και αντιρατσιστικό κίνημα.

Το Δίκτυο παρακολουθεί με μεγάλο ενδιαφέρον τη δίκη της Χρυσής Αυγής, στην οποία κλήθηκε να καταθέσει εκ μέρους της νομικής ομάδας των «Αιγυπτίων αλιεργατών», περιστατικό που κατέγραψε το 2012, και διαπιστώνει ότι τόσο η πορεία επιρροής της Χρυσής Αυγής σε πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο όσο και ευρύτερα οι εξελίξεις σε ό,τι αφορά τη ρατσιστική βία συνδέονται άρρηκτα με την εξέλιξη της δίκης. Σε ανακοίνωσή του, το Δίκτυο είχε επισημάνει ότι «δεν είναι όλη η καταγεγραμμένη ρατσιστική βία σχετιζόμενη με τη Χρυσή Αυγή, όμως η δράση των ομάδων κρούσης κατά την κρίσιμη περίοδο 2009-2013 παρουσίαζε κοινά χαρακτηριστικά, τα οποία αναγνωρίστηκαν και σε δικαστικές αποφάσεις – τυφλή ρατσιστική βία, αριθμητική υπεροχή των δραστών έναντι των θυμάτων, διασπορά της οργανωμένης βίας και του φόβου στη δημόσια σφαίρα και κυριαρχία των ομάδων αυτών στις γειτονίες. Τα στοιχεία αυτά συνδέονται στη διεθνή βιβλιογραφία με τη δράση νεοναζιστικών και εξτρεμιστικών ομάδων, εντός

των οποίων σημαντική θέση διεκδίκησε η Χρυσή Αυγή»². Το *modus operandi* και η θεσμική αμεριμνησία που κατέγραφε το Δίκτυο εκείνη την επίμαχη περίοδο ήρθε να τεκμηριωθεί αναδρομικά και τελεσίδικα μέσω της καταδίκης της χώρας στην υπόθεση Σακίρ³ κατά Ελλάδας από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Η διαπιστωμένη έλλειψη έννομης προστασίας και επαρκούς πρόσβασης στη δικαιοσύνη για τα θύματα την επίμαχη περίοδο δεν μπορεί παρά να καθιστά σήμερα την ανάγκη προάσπισης του κράτους δικαίου από τα αρμόδια όργανα ακόμα μεγαλύτερη.

Μολονότι τα κρούσματα οργανωμένης βίας έχουν μειωθεί από την περίοδο προ και κατά το 2013, **το Δίκτυο και το 2019 κατέγραψε σημαντικό αριθμό επιθέσεων που παρουσιάζουν στοιχεία οργάνωσης ή τελούνται από οργανωμένες ομάδες και στοχοποιούν πρόσφυγες και μετανάστες.** Επιθέσεις από οργανωμένες ομάδες κατά αιτούντων άσυλο και προσφύγων λαμβάνουν χώρα, κατά το 2019, όχι μόνο στα μεγάλα αστικά κέντρα αλλά και στην περιφέρεια, ειδικά σε περιοχές που υπάρχουν δομές φιλοξενίας αιτούντων άσυλο ή ασυνόδευτων ανηλίκων. Επιπλέον, επιθέσεις από ακροδεξιές ομάδες φαίνεται να δέχονται και λατρευτικοί χώροι ή μνημεία που συνδέονται με θρησκευτικές κοινότητες Ελλήνων πολιτών, οι οποίοι ωστόσο δεν ανήκουν στην κυρίαρχη θρησκευτική ταυτότητα της χώρας (μουσουλμανικό νεκροταφείο, μνημεία Ολοκαυτώματος). **Οι εν λόγω επιθέσεις αναδεικνύουν για μία ακόμη φορά την ύπαρξη οργανωμένων ή ημι-άτυπων αντισημιτικών και αντι-ισλαμικών τάσεων εντός της ελληνικής κοινωνίας.** Το Δίκτυο έχει επίγνωση των όψεων του αντισημιτισμού και του αντι-ισλαμισμού στην Ελλάδα και για το λόγο αυτό, επαγρυπνά γνωρίζοντας την ανάγκη ανάπτυξης περαιτέρω συμμαχιών με τις αντίστοιχες κοινότητες.

Πέραν των επιθέσεων από οργανωμένες ομάδες που εμφορούνται από ακροδεξιές πεποιθήσεις **το Δίκτυο διαπιστώνει για το 2019 την αυξητική τάση στα περιστατικά καθημερινής ρατσιστικής βίας.** Με τον όρο «καθημερινή» επιχειρούμε να περιγράψουμε την έκφραση ρατσιστικών συμπεριφορών ή και ρατσιστικής βίας, συνήθως χαμηλής έντασης, η οποία εκφράζεται από μεμονωμένα άτομα, κατά τη διάρκεια της διαχείρισης της καθημερινότητας: στα μέσα μαζικής μεταφοράς (ΜΜΜ), στο σχολείο, στην εργασία, στις δημόσιες υπηρεσίες. **Στο ίδιο πλαίσιο, το Δίκτυο, κατά το 2019, κατέγραψε επίσης περιστατικά εις βάρος ατόμων, τα οποία έχουν την ελληνική ιθαγένεια και δεν στοχοποιούνται ως μετανάστες ή πρόσφυγες, αλλά ως «λιγότερο» Έλληνες-ίδες λόγω της εθνοτικής προέλευσής τους.** Οι εν λόγω καταγραφές σε συνδυασμό με την αυξητική τάση περιστατικών κατά προσφύγων και μεταναστών αναδεικνύει την αποστρόφη μέρους της ελληνικής κοινωνίας προς τη διαφορετικότητα, η οποία συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με τη σοβαρή έλλειψη αντίστοιχης παιδείας και πολιτικών ουσιαστικής ένταξης και αποδοχής της ετερότητας.

Καθοριστικό ρόλο, επίσης, στην ανάπτυξη τέτοιων συμπεριφορών παίζει η ρατσιστική ρητορική που αναπτύσσεται από μέρος του πολιτικού κόσμου, σε κεντρικό και τοπικό επίπεδο, και συμβάλλει καθοριστικά στην εδραίωση της ξενοφοβίας και της μισαλλοδοξίας. Στο συγκεκριμένο πλαίσιο, ένα ακόμη στοιχείο που διαφαίνεται στη συμπεριφορά των δραστών, όπως αυτή

2. Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας: η Δικαιοσύνη να υπερασπιστεί το Κράτος Δικαίου στην Ελλάδα (Ιανουάριος 2020), διαθέσιμο στο: <http://rvrn.org/2020/01/953-2/>
3. Sakir v. Greece, Application no. 48475/09 (ECHR 24 March 2016)

αναπαρίσταται από τις μαρτυρίες των θυμάτων (σ.σ. προβαίνουν στις επιθέσεις σε δημόσιους χώρους, με μάρτυρες άλλους πολίτες, σε κάποιες περιπτώσεις και αστυνομικούς) είναι η αδιαφορία των πρώτων σχετικά με τις συνέπειες που δύνανται να φέρουν οι πράξεις τους με βάση το θεσμικό πλαίσιο της χώρας. Παράλληλα, διαπιστώνεται ότι σε μεγάλο βαθμό τα θύματα σχετικών επιθέσεων έχουν αποδεχθεί τη στοχοποίησή τους ως ένα «σύνηθες» χαρακτηριστικό της καθημερινής τους ζωής. Εν ολίγοις, ο δράστης φαίνεται να επιτίθεται με την αντίληψη ότι η πράξη του θα μείνει ατιμώρητη, ενώ το θύμα μοιάζει να ενσωματώνει τη στοχευμένη επιθετικότητα ως αναπόσπαστο στοιχείο της καθημερινότητάς του.

Το εν λόγω ασφυκτικό πλαίσιο για τις κοινότητες που πλήττονται από τη ρατσιστική βία λόγω εθνικότητας, εθνοτικής καταγωγής, χρώματος ή/και θρησκείας επιδεινώνεται όταν σε αυτό επιδρά πλέον ο θεσμικός ρατσισμός, ο οποίος εκφράζεται είτε μέσα από πολιτικές που δυσχεραίνουν την πρόσβαση σε βασικά δικαιώματα, είτε μέσα από την αντιεπαγγελματική συμπεριφορά δημόσιων λειτουργών με αποτέλεσμα τον αποκλεισμό από υπηρεσίες και αγαθά των ατόμων από διαφορετικά εθνοτικά, πολιτισμικά, θρησκευτικά ή γλωσσικά περιβάλλοντα. Καθόλου τυχαία άλλωστε, οι αιτούντες άσυλο, πρόσφυγες και μετανάστες αποτελούν την πλειοψηφία των θυμάτων σε περιστατικά που εμπλέκονται ένστολοι ή δημόσιοι λειτουργοί.

Επίσης, οι παραπάνω παρατηρήσεις επιβεβαιώνονται και ως προς τις επιθέσεις κατά ΛΟΑΤΚΙ ατόμων. Το Δίκτυο διαπιστώνει για μία ακόμη φορά ότι τα ΛΟΑΤΚΙ άτομα γίνονται στόχος μιας ευρείας κατηγορίας δραστών, η οποία περιλαμβάνει οργανωμένες ομάδες, γείτονες, απλούς πολίτες, δημόσιους υπαλλήλους και ένστολους, ακόμα και μέλη της οικογένειάς τους. Μάλιστα, στις περιπτώσεις που η ρατσιστική συμπεριφορά εκφράζεται μέσα από την ενδοοικογενειακή βία το τραύμα στο θύμα εντείνεται από το γεγονός ότι πλήττεται ο κατ' εσχολήν χώρος όπου το άτομο θα έπρεπε να απολαμβάνει ασφάλεια και αποδοχή. Ιδιαίτερα ανησυχητικές είναι ακόμα οι περιπτώσεις που τα θύματα είναι παιδιά και η βία εκφράζεται εντός του σχολείου (σχετικά περιστατικά κατέγραψε το Δίκτυο κατά το 2019). Υπενθυμίζεται ότι το σχολικό περιβάλλον, όντας ο προπομπός της ένταξης του ατόμου στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο, όταν είναι ο φορέας της επίθεσης ή δεν διασφαλίζει επαρκώς την πρόσβαση στην κοινωνική αποδοχή και την ελευθερία της έκφρασης της ταυτότητας ενός ΛΟΑΤΚΙ ατόμου, ουσιαστικά αναιρεί το ρόλο του όχι μόνο ως προς το άτομο αυτό αλλά και το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο.

Τέλος, το Δίκτυο εκφράζει σοβαρή ανησυχία για το κλίμα ένταξης που εκδηλώνεται το 2019 εις βάρος των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τόσο λόγω της σύνδεσής τους με πρόσφυγες και μετανάστες όσο και της σύνδεσής τους με την ΛΟΑΤΚΙ κοινότητα. Τα εν λόγω περιστατικά, αναδεικνύουν για το 2019 μία αυξανόμενη τάση στοχοποίησης των ανθρωπιστικών οργανώσεων, και γενικά των φορέων της κοινωνίας των πολιτών, λόγω της σύνδεσής τους με την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η δε αυξανόμενη ρατσιστική ρητορική στη δημόσια σφαίρα, πολλές φορές, προσβλέπει στην απαξίωση του έργου και των υπηρεσιών που προσφέρουν οι εν λόγω φορείς, ενώ το έλλειμμα ειδικής προστασίας των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, το οποίο το Δίκτυο ήδη έχει επισημάνει στις προηγούμενες ετήσιες εκθέσεις του, επιδεινώνει τις συνθήκες μέσα στις οποίες οι οργανώσεις καλούνται να λειτουργήσουν.

Σε συνέχεια των παραπάνω εισαγωγικών παρατηρήσεων και βάσει των καταγραφών του Δικτύου, τα ακόλουθα συμπεράσματα περιγράφουν συνοπτικά την ποσοτική και ποιοτική εικόνα της ρατσιστικής βίας στη χώρα κατά το 2019:

1. Το Δίκτυο συνεχίζει να καταγράφει επιθέσεις που παρουσιάζουν στοιχεία οργάνωσης ή τελούνται από οργανωμένες ομάδες και διαπιστώνει αυξητική τάση σε ό,τι αφορά τα περιστατικά με δράστες μεμονωμένα άτομα (γείτονες, ιδιοκτήτες ακινήτων στις οικίες που διαμένουν πρόσφυγες, υπάλληλοι ΜΜΜ κλπ.)
2. Το Δίκτυο κατέγραψε περιστατικά εις βάρος Ελλήνων πολιτών λόγω της εθνοτικής τους καταγωγής αλλά και βίαιες επιθέσεις σε μνημεία ή λατρευτικούς χώρους Ελλήνων πολιτών διαφορετικής θρησκευτικής ταυτότητας. Μάλιστα, στο εν λόγω πλαίσιο, ενώ φαίνεται να μειώθηκαν οι αντισημιτικές επιθέσεις σε σχέση με το 2018 (2 περιστατικά για το 2019, 9 περιστατικά για το 2018), μέσα από περιστατικό που καταγράφηκε σε μουσουλμανικό νεκροταφείο αναδεικνύεται το αντι-ισλαμικό κίνητρο της συγκεκριμένης επίθεσης.
3. Οι καταγραφές επιθέσεων κατά ατόμων ΛΟΑΤΚΙ παρουσιάζουν αύξηση σε σχέση με το 2018, γεγονός που ενισχύει τον προβληματισμό του Δικτύου για το ότι η ομοφοβία και η τρανσοφοβία παραμένουν ευρέως διαδεδομένες.
4. Σταθερά υψηλά είναι τα καταγεγραμμένα περιστατικά με την εμπλοκή ένστολων και δημόσιων λειτουργών. Τα εν λόγω περιστατικά ενισχύουν τον θεσμικό ρατσισμό, αποκλείουν ή καθυστερούν τα θύματα από την πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες που δικαιούνται, ενώ στην χείριστη έκφασή τους συμβάλλουν στη δημιουργία κλίματος ανασφάλειας και εκφοβισμού.
6. Ανησυχητικές παραμένουν οι επιθέσεις σε βάρος των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η απουσία πλαισίου προστασίας τους εντείνει την ανησυχία του Δικτύου.

I. Λειτουργία του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας

Οι κανόνες λειτουργίας του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας παρατίθενται παρακάτω αναλυτικά προκειμένου να ενισχυθεί η ενημέρωση και η διαφάνεια ως προς τη δράση του, καθώς και η ευαισθητοποίηση του ευρύτερου κοινού ως προς τα αποτελέσματά του.

A. Θεσμικές επισημάνσεις

Η παρούσα έκθεση αποτελεί την ένατη κατά σειρά έκθεση του Δικτύου. Η πρωτοβουλία για τη δημιουργία του Δικτύου προωθήθηκε στα μέσα του έτους 2011 από την Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ) και το Γραφείο της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες στην Ελλάδα (UNHCR) σε συνέχεια δύο σημαντικών διαπιστώσεων κατά την περίοδο εκείνη: α) της απουσίας επίσημου και αποτελεσματικού συστήματος καταγραφής της ρατσιστικής βίας και β) της ανάγκης διασύνδεσης των φορέων οι οποίοι κατέγραφαν με δική τους πρωτοβουλία τα περιστατικά ρατσιστικής βίας σε βάρος προσώπων τα οποία προσέρχονταν στις υπηρεσίες τους. Έκτοτε έχουν υπάρξει πολλές βελτιώσεις στην κατεύθυνση αυτή, όπως η δημιουργία επίσημου συστήματος καταγραφής της ρατσιστικής βίας (για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την Αντιμετώπιση της ρατσιστικής βίας από την Πολιτεία, βλ. σελίδα 23), ωστόσο η καταγραφή σχετικών περιστατικών από το Δίκτυο συνεχίζει να κρίνεται απαραίτητη καθώς τα στοιχεία είναι συμπληρωματικά της επίσημης καταγραφής. Επισημαίνεται, επίσης, ότι τα στοιχεία του Δικτύου αποτελούν την «κορυφή του παγόβουνου». Παρ' όλα αυτά, τα στοιχεία του αποτυπώνουν μια σαφή εικόνα των ποσοτικών και ποιοτικών τάσεων της ρατσιστικής βίας στην Ελλάδα.

Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι, όπως προαναφέρθηκε, οι φορείς που συμμετέχουν στο Δίκτυο, καταγράφουν περιστατικά που συντελούνται σε βάρος προσώπων τα οποία προσέρχονται στις υπηρεσίες τους. Ωστόσο, μια διαχρονική διαπίστωση του Δικτύου είναι ο δισταγμός πολλών θυμάτων να καταγγείλουν τα περιστατικά εις βάρος τους. Με βάση τα ποιοτικά στοιχεία που αναδεικνύονται από τις εκθέσεις του Δικτύου, τα θύματα ρατσιστικής βίας συχνά θεωρούν ότι οι Αρχές δεν μπορούν ή δεν θέλουν να ερευνήσουν τέτοιου είδους περιστατικά, ενώ παράλληλα εντοπίζεται η ανασφάλεια των θυμάτων ότι η συναναστροφή με τις Αρχές θα μπορούσε να οδηγήσει σε εκ νέου έκθεσή τους σε ρατσιστική συμπεριφορά. Η συγκεκριμένη αντίληψη φαίνεται να επιδρά καταλυτικά στη λήψη απόφασης από τα θύματα προκειμένου να προβούν στη γνωστοποίηση του περιστατικού, έστω και σε ένα φορέα της κοινωνίας των πολιτών. Ουσιαστικά το αίσθημα φόβου ότι η ήδη τραυματική εμπειρία που βίωσαν θα μπορούσε να οδηγήσει σε νέες συνθήκες φόβου και ανασφάλειας, οδηγεί τα θύματα στη σιωπή. Για το λόγο αυτό θεωρείται σημαντική η πλαισίωση του θύματος, όταν προβαίνει στη γνωστοποίηση και καταγραφή του περιστατικού.

Εξαιτίας αυτής της διαπίστωσης, το Δίκτυο απαρτίζουν φορείς οι οποίοι προσφέρουν ιατρικές, κοινωνικές, νομικές υπηρεσίες ή/και έρχονται σε άμεση επαφή με τα θύματα ρατσιστικής βίας

ή θύματα άλλων βίαιων επιθέσεων που υποκινούνται από μίσος ή προκαταλήψεις και τέλος, οργανώσεις που έχουν δημιουργηθεί από τις ίδιες τις ομάδες που συνήθως γίνονται στόχος ρατσιστικής βίας.

Προϋπόθεση για τη συμμετοχή στο Δίκτυο αποτελεί ο σεβασμός στα ανθρώπινα δικαιώματα, τη διαφορετικότητα, την πολυπολιτισμικότητα και την ανεξιθρησκεία, καθώς και η δράση για την αντιμετώπιση των διακρίσεων και της μισαλλοδοξίας. Εκτός από τους συντονιστές, την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και την Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, στο Δίκτυο συμμετέχουν 47 Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και φορείς της κοινωνίας των πολιτών⁴, καθώς και ως παρατηρητές, ο Συνήγορος του Πολίτη και το Συμβούλιο Ένταξης Μεταναστών του Δήμου Αθηναίων. Οι συμμετέχοντες φορείς αναγνωρίζουν και επιδιώκουν ως κοινό στόχο την καταπολέμηση της ρατσιστικής βίας καθώς και όλων των πράξεων που τελούνται από μίσος προκαλούμενο λόγω της φυλής, του χρώματος, της θρησκείας, των γενεαλογικών καταβολών, της εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, του σεξουαλικού προσανατολισμού, της ταυτότητας φύλου, των χαρακτηριστικών φύλου και της αναπηρίας.

Για τους σκοπούς του Δικτύου, περιστατικά ρατσιστικής βίας θεωρούνται εγκληματικές πράξεις ή βίαιες ενέργειες ή συμπεριφορές εις βάρος ατόμων, τα οποία στοχοποιούνται λόγω εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, χρώματος, θρησκευτικής προέλευσης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας φύλου ή αναπηρίας. Καταγράφονται επίσης εγκληματικές πράξεις ή βίαιες ενέργειες ή συμπεριφορές σε βάρος των υπερασπιστών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δηλαδή όσων ατόμων προωθούν και προστατεύουν τα ανθρώπινα δικαιώματα και στοχοποιούνται λόγω αυτής τους της ιδιότητας.

Στο πλαίσιο επιδίωξης του κοινού σκοπού, το Δίκτυο: α) διατυπώνει συστάσεις προς τις ελληνικές αρχές σύμφωνα με την ελληνική και διεθνή νομοθεσία προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, β) προωθεί την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης σχετικά με την καταπολέμηση της ρατσιστικής βίας, γ) διαβουλεύεται ως προς ειδικά ζητήματα σχετικά με τη ρατσιστική βία, δ) ενισχύει τη συνεργασία με άλλους φορείς οι οποίοι επιδιώκουν την κα-

4. Αίτημα, Αλληλεγγύη Solidarity Now, Αντιγόνη-Κέντρο Πληροφόρησης και Τεκμηρίωσης, Αντιρατσιστικό Παρατηρητήριο Πανεπιστημίου Αιγαίου, Άρσις-Κοινωνική Οργάνωση Υποστήριξης Νέων, Γιατροί του Κόσμου, Διεθνής Αμνηστία, Δίκτυο για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Δίκτυο Κοινωνικής Υποστήριξης Προσφύγων και Μεταναστών, «Ελληνική Δράση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα»- Πλειάδες, Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός, Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, Ελληνικό Φόρουμ Μεταναστών, Ελληνικό Φόρουμ Προσφύγων, Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Δικηγορικού Συλλόγου Ρόδου, Θετική Φωνή, Ιατρική Παρέμβαση, Κάριτας Αθήνας, Κάριτας Ελλάς, Κέντρο Γυναικείων Μελετών και Ερευνών «Διοτίμα», Κέντρο Ζωής, Κέντρο Ημέρας «Βαβέλ», Κέντρο Συμπαραστάσεως Παλινοστούτων και Μεταναστών-Οικουμενικό Πρόγραμμα Προσφύγων, Κίνηση Υπεράσπισης των Δικαιωμάτων Προσφύγων και Μεταναστών/-στριών (Πάτρα), Κόσμος χωρίς Πολέμους και Βία, ΛΑΘΡΑ; - Επιτροπή αλληλεγγύης στους πρόσφυγες Χίου, ΜΕΤΑδραση, Οικογένειες Ουράνιο Τόξο, Ομάδα Δικηγόρων για τα Δικαιώματα Προσφύγων και Μεταναστών, Ομάδα Νομικών για την Υπεράσπιση των Δικαιωμάτων Προσφύγων και Μεταναστών (Θεσσαλονίκη), Ομοφυλοφιλική και Λεσβιακή Κοινότητα Ελλάδας (ΟΛΚΕ), Σύλλογος Ενωμένων Αφγανών, Σύνδεσμος Κοινωνικών Λειτουργιών Ελλάδας, Σωματείο Υποστήριξης Διεμφυλικών, Φάρος του Κόσμου, Φόρουμ Μεταναστών Κρήτης, Υποστήριξη Προσφύγων στο Αιγαίο, Act Up Hellas, ASANTE, Colour Youth - Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας, Generation 2.0 RED, HIAS Ελλάδα, HumanRights360, Melissa Network, PRAKSIS, A21.

ταπολέμηση της ρατσιστικής βίας, ε) οργανώνει και συμμετέχει σε εκπαιδευτικά προγράμματα της κοινωνίας των πολιτών αλλά και αρμόδιων θεσμικών φορέων για ζητήματα σχετικά με την αναγνώριση, την καταγραφή και την αντιμετώπιση των εγκλημάτων μίσους.

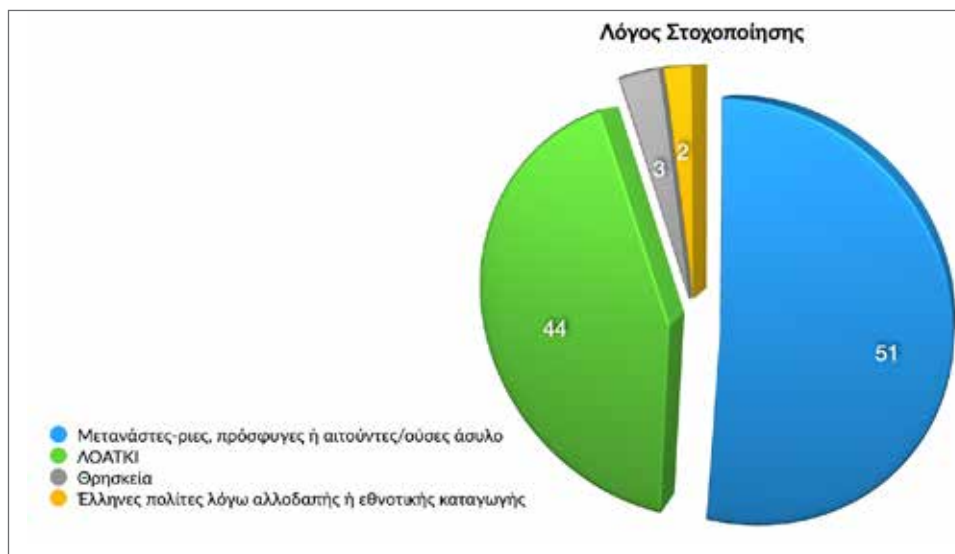
Από τον Οκτώβριο του 2011, χρονικό σημείο έναρξης των καταγραφών, έως σήμερα, η δράση του Δικτύου διαρκώς διευρύνεται. Το Δίκτυο συμμετέχει σε θεσμικές πρωτοβουλίες βελτίωσης της αντιμετώπισης του ρατσιστικού εγκλήματος και επιδιώκει την ευαισθητοποίηση σχετικά με το ρατσιστικό έγκλημα με κάθε δυνατό τρόπο. Για τον σκοπό αυτό, ανταποκρίνεται σε πληθώρα αιτημάτων παροχής στοιχείων από ερευνητές, δημοσιογράφους, φοιτητές. Επιπλέον, το Δίκτυο συμβάλλει στη διάδοση της νομοθεσίας κατά του ρατσισμού και του ρατσιστικού εγκλήματος μέσω της συμμετοχής του σε σεμινάρια, εκπαιδεύσεις και δημόσιες συζητήσεις. Η αναγνώριση του ρόλου του Δικτύου στην καταπολέμηση του ρατσιστικού εγκλήματος αποτυπώνεται στις συχνές προσκλήσεις που δέχεται από διεθνείς και ευρωπαϊκούς οργανισμούς και άλλους φορείς προκειμένου να παρουσιάσει τα στοιχεία του, αλλά και να αναλύσει τη λειτουργία του και να παρουσιάσει τη μεθοδολογία του.

B. Μεθοδολογία

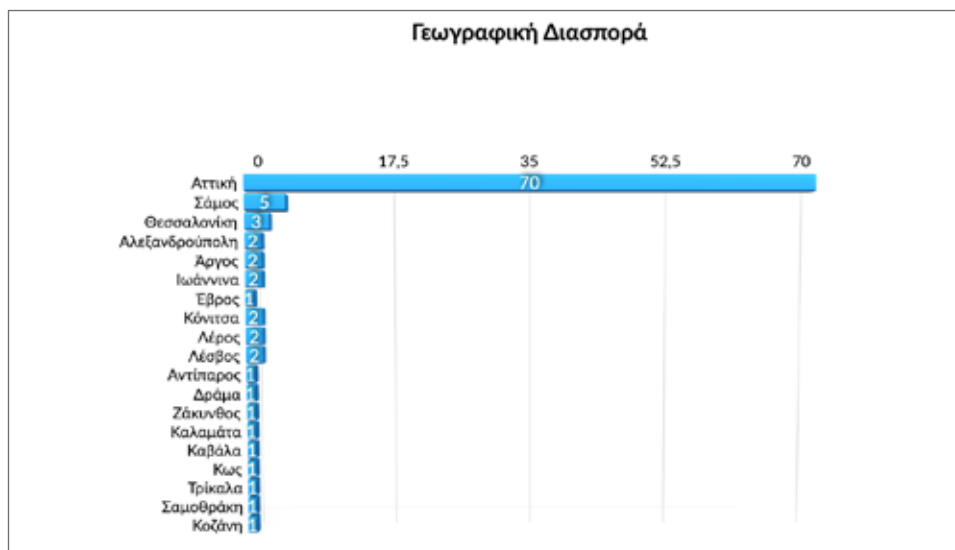
Το Δίκτυο ακολουθεί εξαρχής αυστηρή μεθοδολογία, η οποία επιβάλλει την καταγραφή ενός περιστατικού αποκλειστικά μέσω της συνέντευξης με τα θύματα. Επομένως, σημαντικός παράγοντας του αριθμού των καταγραφών αποτελεί η προθυμία του θύματος να καταγράψει την εμπειρία του. Όλοι οι φορείς που συμμετέχουν στο Δίκτυο έχουν αποδεχτεί μια συμφωνία συνεργασίας, στην οποία ορίζονται τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των συμμετεχόντων και έχουν υιοθετήσει την ενοποιημένη φόρμα καταγραφής του Δικτύου. Οι καταγραφείς κάθε φορέα, είτε πρόκειται για κοινωνικούς, νομικούς ή άλλους επιστήμονες, επαγγελματίες ή εθελοντές, ορίζονται από το φορέα και εκπαιδεύονται από το Δίκτυο. Οι καταγραφείς είναι επώνυμοι και φέρουν την ευθύνη της καταγραφής τους. Η συμπλήρωση της φόρμας καταγραφής βασίζεται στη μαρτυρία του θύματος, είναι ανώνυμη και χρησιμοποιείται αποκλειστικά και μόνο από το Δίκτυο με σκοπό την καταπολέμηση του ρατσισμού και των εγκλημάτων μίσους.

Η τεκμηρίωση της ρατσιστικής βίας στην Ελλάδα από το Δίκτυο οδήγησε κάποιους φορείς να χρηματοδοτήσουν ειδικά προγράμματα για την ενίσχυση των καταγραφών, με αποτέλεσμα ορισμένα μέλη του Δικτύου να υλοποιούν επιμέρους δράσεις με αντικείμενο την καταγραφή και άλλες υποστηρικτές υπηρεσίες στα θύματα ρατσιστικής βίας. Έτσι, ενώ το Δίκτυο παραμένει μια συλλογική πρωτοβουλία με κοινούς κανόνες λειτουργίας και κοινούς στόχους, οι επιμέρους δράσεις των μελών του λειτουργούν συμπληρωματικά και αμφίδρομα ενδυναμωτικά. Με βάση την εμπειρία της υλοποίησης τέτοιων προγραμμάτων, το Δίκτυο αναγνωρίζει τη θετική τους επίδραση τόσο στη διάδοση του εργαλείου του Δικτύου όσο και στην κάλυψη περισσότερων θυμάτων από τις παρεχόμενες υποστηρικτικές υπηρεσίες.

II. Γενικά χαρακτηριστικά καταγεγραμμένων επιθέσεων

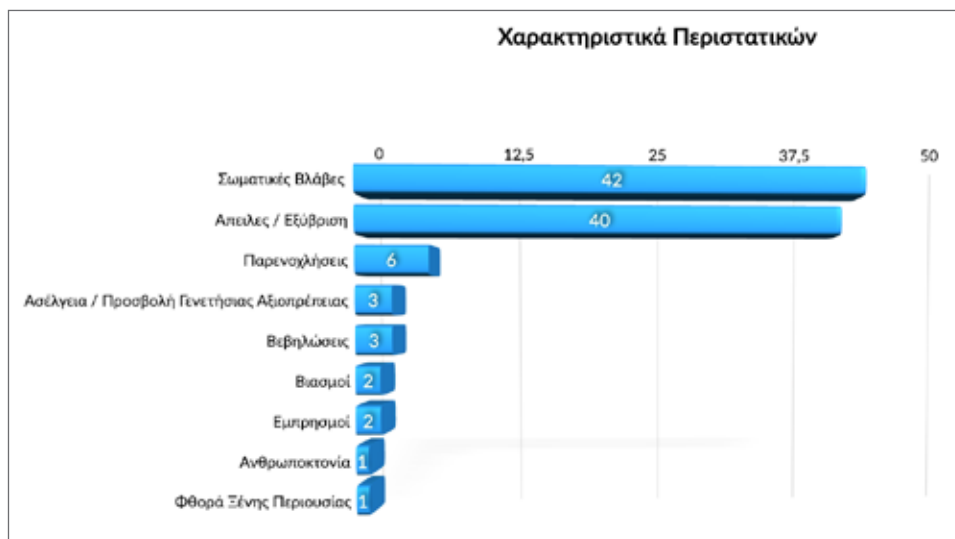
Κατά την περίοδο Ιανουαρίου-Δεκεμβρίου 2019, το Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας κατέγραψε μέσω συνεντεύξεων με τα θύματα 100 περιστατικά ρατσιστικής βίας με περισσότερα από 104 θύματα. Σε 51 περιστατικά στοχοποιήθηκαν μετανάστες-ριες, πρόσφυγες ή αιτούντες/ούσες άσυλο, λόγω εθνικής καταγωγής, θρησκείας ή/και χρώματος, υπερασπιστές ανθρωπίνων δικαιωμάτων λόγω της σύνδεσής τους με πρόσφυγες και μετανάστες-ριες, καθώς και δομές φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων. Σε 2 περιστατικά στοχοποιήθηκαν Έλληνες πολίτες λόγω αλλοδαπότητας ή εθνοτικής καταγωγής, ενώ σε 3 περιστατικά στοχοποιήθηκαν εβραϊκοί και μουσουλμανικοί ιεροί ή συμβολικοί χώροι. Σε 44 περιστατικά στοχοποιήθηκαν ΛΟΑΤΚΙ άτομα καθώς και υπερασπιστές ανθρωπίνων δικαιωμάτων λόγω της σύνδεσης τους με ΛΟΑΤΚΙ ομάδες (εκ των οποίων 1 πολίτης τρίτης χώρας χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα/καθεστώς παραμονής). Σε 27 περιστατικά στοχοποιήθηκαν περισσότερα του ενός θύματος, ενώ σε 52 περιστατικά η επίθεση τελέστηκε από ομάδα (τουλάχιστον 2 ατόμων).

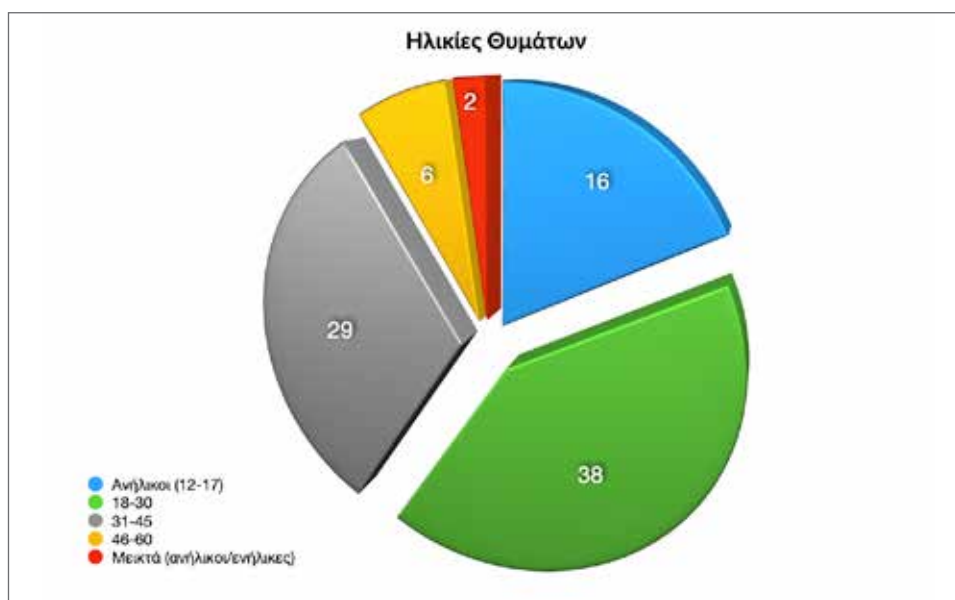
Γεωγραφική διασπορά: 70 περιστατικά έλαβαν χώρα στην Αττική, κυρίως σε περιοχές πλησίον του κέντρου της Αθήνας, αλλά και σε άλλες περιοχές, όπως στον Πειραιά, στο Αιγάλεω και στον Ταύρο. Στην υπόλοιπη επικράτεια, τα περιστατικά εμφανίζουν αρκετά μεγάλη διασπορά. Συγκεκριμένα, καταγράφηκαν 5 περιστατικά στη Σάμο, 3 περιστατικά στη Θεσσαλονίκη, από 2 περιστατικά σε Λέσβο, Λέρο, Αλεξανδρούπολη, Κόνιτσα, Άργος και Ιωάννινα καθώς και από 1 περιστατικό σε Καβάλα, Καλαμάτα, Τρίκαλα, Κοζάνη, Δράμα, Ζάκυνθο, Αντίπαρο, Σαμοθράκη, Κω και την ευρύτερη περιοχή του Έβρου (χερσαία ελληνοτουρκικά σύνορα).

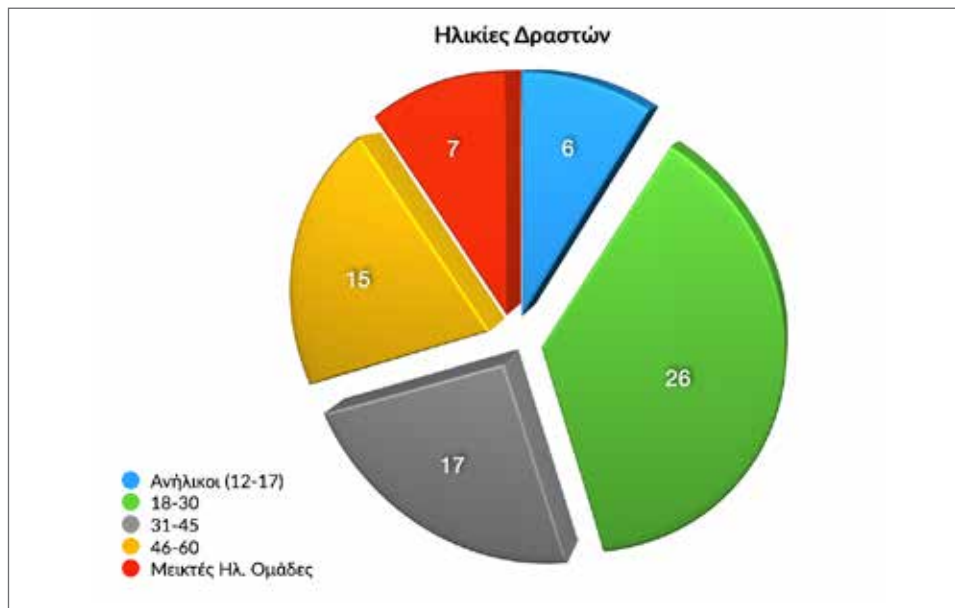
Χώρος τέλεσης: 35 περιστατικά έλαβαν χώρα σε δημόσιο χώρο (δρόμος, πλατείες, πάρκα, παραλίες κλπ.), 9 περιστατικά στην οικία του θύματος ή του δράστη ή στην πολυκατοικία στην οποία διαμένουν θύματα και δράστες καθώς και 2 σε άλλου τύπου χώρο διαμονής (ξενοδοχείο, υπνωτήριο), 5 περιστατικά σε MMM, στάσεις και σταθμούς, 3 περιστατικά σε σχολείο ή πανεπιστημιακό ίδρυμα, 2 περιστατικά σε χωράφια και υπαίθριους χώρους σε χωριά, 2 περιστατικά σε Αστυνομικά Τμήματα, 4 περιστατικά στο χώρο εργασίας των θυμάτων, 2 περιστατικά σε γραφεία σωματείων και ΜΚΟ, 4 περιστατικά εντός δομών φιλοξενίας, 5 περιστατικά σε Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης στα νησιά και τον Έβρο, 4 σε καταστήματα, 8 σε δημόσιες υπηρεσίες (υπουργεία, νοσοκομεία, δικαστήρια, ΚΕΠ) καθώς και 2 σε τράπεζα, 3 περιστατικά σε εβραϊκά μνημεία και μουσουλμανικό νεκροταφείο, 1 περιστατικό σε δικαστήριο, 2 περιστατικά σε γήπεδο και γυμναστήριο και 7 διαδικτυακά και τηλεφωνικά περιστατικά.

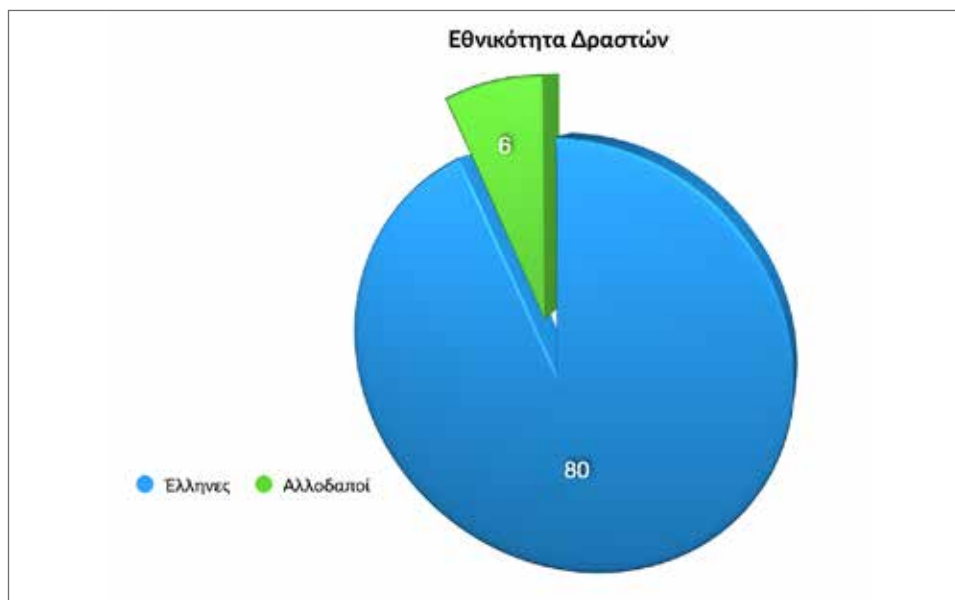
Χαρακτηριστικά των επιθέσεων: Σημαντικός αριθμός των επιθέσεων είχε ως αποτέλεσμα την πρόκληση σωματικών βλαβών και άλλα σοβαρά αδικήματα. Μεταξύ αυτών, καταγράφηκαν 1 ανθρωποκτονία, 2 βιασμοί, 3 περιστατικά ασέλγειας και προσβολής της γενετήσιας αξιοπρέπειας, το ένα εξ αυτών σε συνδυασμό με απειλή και εξύβριση, 42 περιστατικά με σωματικές βλάβες, μόνες ή σε συνδυασμό με εξύβριση και απειλές, διατάραξη οικιακής ειρήνης, εργασιακή εκμετάλλευση, ψευδή καταμήνυση, κλοπές και άλλες φθορές ξένης ιδιοκτησίας, 40 περιστατικά απειλών, εξύβρισης, έργω εξύβρισης, 3 περιστατικά βεβηλώσεων, 2 περιστατικά εμπρησμού, ένα εξ αυτών σε συνδυασμό με απειλές, 6 περιστατικά παρενόχλησης λεκτικής ή άλλου τύπου και 1 περιστατικό φθοράς ξένης ιδιοκτησίας σε συνδυασμό με απειλές.

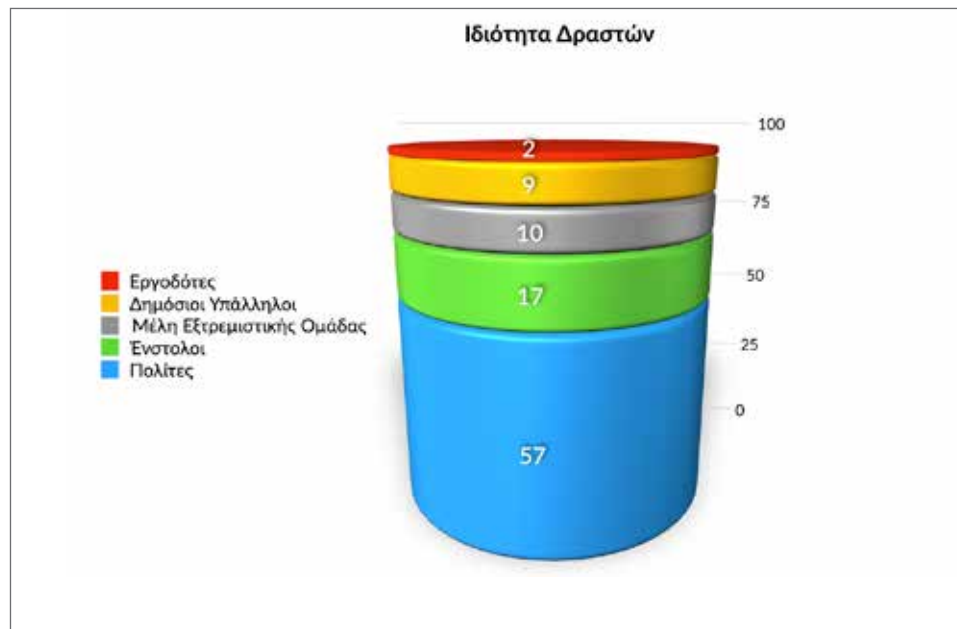
Θύματα: Από τα περιστατικά που στοχοποιήθηκαν πρόσωπα – και όχι ιεροί χώροι ή μνημεία – τα θύματα 62 περιστατικών, που ήρθαν σε επαφή με το Δίκτυο, ήταν άνδρες, εκ των οποίων 8 τρανς, ενώ σε 26 περιστατικά ήταν γυναίκες, εκ των οποίων 14 τρανς, σε 5 περιστατικά τα θύματα αυτοπροσδιορίζονταν ως queer, μη δυϊκά ή άφυλα άτομα. Σε 16 περιστατικά στοχοποιήθηκαν ανήλικοι 12-17 ετών λόγω αλλοδαπότητας, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας φύλου, ενώ σε 38 περιστατικά τα θύματα ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα 18-30 ετών. Σε 29 περιστατικά στοχοποιήθηκαν άτομα μεταξύ 31-45 ετών και σε 6 περιστατικά άτομα 46 ετών έως και 60 ετών. Σε 2 περιστατικά η ομάδα των θυμάτων ήταν μεικτή ηλικιακά, περιλαμβάνοντας ανηλίκους και ενήλικες (15-20 ετών).

Δράστες: Σύμφωνα με τις μαρτυρίες των θυμάτων, σε 75 περιστατικά οι δράστες των επιθέσεων που καταγράφηκαν ήταν άνδρες, σε 13 περιστατικά ήταν γυναίκες και σε 7 περιστατικά η επίθεση προήλθε από μεικτές ομάδες ανδρών και γυναικών. Στις υπόλοιπες 5 περιπτώσεις οι δράστες δεν ήταν ορατοί/ αντιληπτοί από τα θύματα (π.χ. περίπτωση βεβήλωσης ιερών χώρων). Σε 6 περιστατικά οι δράστες ήταν ή στους δράστες περιλαμβάνονταν ανήλικοι και σε 26 περιστατικά ανήκαν στην ηλικιακή ομάδα 18-30 ετών. Σε 17 περιστατικά οι δράστες ήταν μεταξύ 31-45 ετών, ενώ καταγράφηκαν και 15 περιστατικά με μεγαλύτερους σε ηλικία δράστες (έως και 80 ετών). Ενώ σε 29 περιστατικά η ηλικία των δραστών δεν ήταν δυνατό να προσδιοριστεί, σε 7 περιστατικά, ιδίως περιστατικά όπου η ρατσιστική βία εκφράζεται ενδοοικογενειακά, η ηλικιακή κλίμακα των δραστών ποικίλει.

Κατά δήλωση των θυμάτων, οι δράστες είναι στη συντριπτική τους πλειοψηφία Έλληνες (80 περιστατικά). Καταγράφονται επίσης 6 περιστατικά στα οποία οι δράστες ήταν αλλοδαποί. Σε 52 επιθέσεις αναφέρθηκαν περισσότεροι θύτες, δηλαδή ομάδες των 2 έως 30 ατόμων, ενώ σε 44 επιθέσεις αναφέρεται ένας μόνο θύτης. Σε 7 περιστατικά το θύμα δηλώνει ότι ο δράστης ή οι δράστες συμμετείχαν και σε άλλες επιθέσεις, σε κάποιες περιπτώσεις κατά του ίδιου θύματος (πολλαπλή θυματοποίηση). Σε 17 περιστατικά οι θύτες ήταν ένστολοι, ενώ σε 9 περιστατικά οι δράστες ήταν δημόσιοι λειτουργοί. Σε 57 περιστατικά συμμετείχαν πολίτες, σε δύο περιστατικά οι θύτες ήταν εργοδότες, ενώ σε 10 περιστατικά τα θύματα των επιθέσεων πιστεύουν ότι οι δράστες συνδέονται με εξτρεμιστικές ομάδες, γεγονός που προκύπτει και από τα ποιοτικά στοιχεία που καταγράφονται για τις επιθέσεις. Συγκεκριμένα, οι δράστες σε αυτές τις περιπτώσεις δρουν σε οργανωμένες ομάδες, είναι ντυμένοι με μαύρα ρούχα και παντελόνια παραλλαγής, ενώ κρατούν σημαίες με φασιστικά σύμβολα (θύμα αναφέρει χαρακτηριστικά ότι οι δράστες κρατούσαν κόκκινες σημαίες με μαύρους σταυρούς) ή/και αυτοσχέδια όπλα όπως ξύλα, γκλομπ ή/και σίδερα.

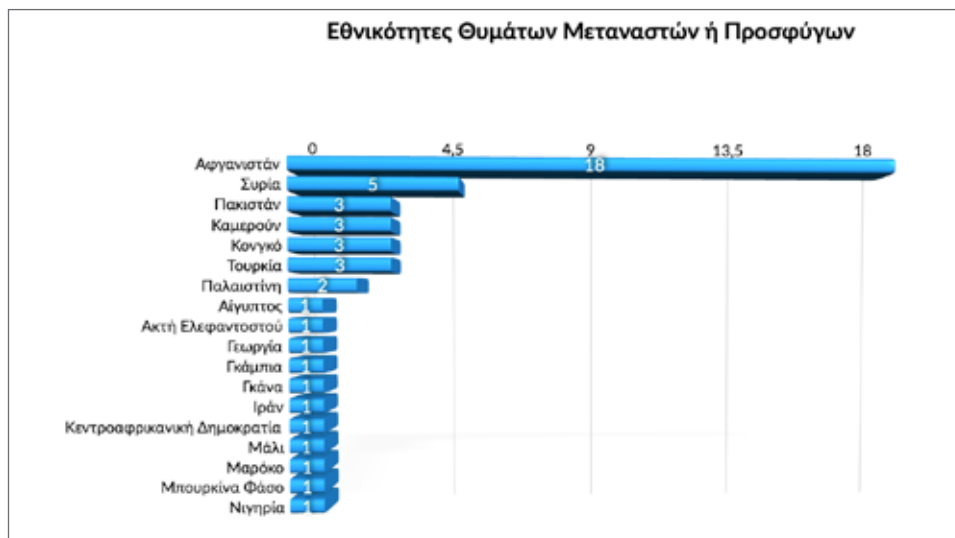
III. Ανάλυση των καταγραφών

Στην παρούσα ενότητα αναλύονται οι επιθέσεις κατά προσφύγων και μεταναστών/-ριών (Α), οι επιθέσεις κατά Ελλήνων λόγω εθνικής προέλευσης ή θρησκείας (Β), καθώς και οι επιθέσεις κατά ατόμων και φορέων ΛΟΑΤΚΙ+ (Γ). Όπως και στις προηγούμενες εκθέσεις, ειδική αναφορά γίνεται στα περιστατικά στα οποία εμπλέκονται ένστολοι και δημόσιοι λειτουργοί (Δ).

Α. Επιθέσεις κατά προσφύγων και μεταναστών/-ριών

1. Ποσοτικά στοιχεία

Στις καταγραφές επιθέσεων κατά προσφύγων και μεταναστών-ριών λόγω εθνικής καταγωγής, θρησκείας ή χρώματος, διακρίνουμε τα ακόλουθα στοιχεία:

Θύματα: 42 περιστατικά κατά ανδρών (σε 16 περιστατικά τα θύματα ήταν ηλικίας 13-20 ετών), 6 κατά γυναικών (ηλικία γυναικών 23-32 ετών), 2 περιστατικά κατά γραφείων ή δομών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων που παρέχουν υπηρεσίες στην εν λόγω ομάδα. Τα θύματα των περιστατικών που καταγράφηκαν κατά το 2019 προέρχονταν από **Αφγανιστάν (18)**, **Συρία (5)**, **Καμερούν (3)**, **Κονγκό (3)**, **Τουρκία (3)**, **Πακιστάν (3)**, **Παλαιστίνη (2)**, **Αίγυπτο (1)**, **Ακτή Ελεφαντοστού (1)**, **Γεωργία (1)**, **Γκάμπια (1)**, **Γκάνα (1)**, **Ιράν (1)**, **Κεντροαφρικανική Δημοκρατία (1)**, **Μάλι (1)**, **Μαρόκο (1)**, **Μπουρκίνα Φάσο (1)**, **Νιγηρία (1)**. Το Δίκτυο διαπιστώνει ότι σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια, το 2019 προκύπτει ευρύτερη στοχοποίηση ατόμων με καταγωγή από χώρες της Αφρικής.

Νομικό καθεστώς θυμάτων: 35 περιστατικά κατά αιτούντων άσυλο, 2 κατά νομίμως διαμενόντων και 9 κατά προσφύγων, 1 κατά ατόμου χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα διαμονής.

Δράστες: Οι δράστες, κατά δήλωση των θυμάτων, ήταν κυρίως Έλληνες (42 περιστατικά) και άνδρες (36 περιστατικά). Σε 6 περιστατικά οι δράστριες ήταν γυναίκες, ενώ σε 3 περιστατικά οι δράστες ήταν αλλοδαποί. Οι δράστες ήταν σε 13 περιστατικά μεταξύ 17-30 ετών, σε 5 περιστατικά 31-40 ετών, σε 6 περιστατικά οι δράστες ήταν 41-60 ετών.

2. Οργανωμένες ή ημι-άτυπες ομάδες σε αποστολή κατά προσφύγων και μεταναστών/-ριών

Το Δίκτυο διαπιστώνει ότι, κατά τη διάρκεια του 2019, η δράση ακραίων, άτυπων και μη, ξενοφοβικών ομάδων, τόσο στην Αθήνα όσο και την περιφέρεια επιβεβαιώνεται για μία ακόμη φορά. Το Δίκτυο κατέγραψε τέτοιου τύπου επιθέσεις που είτε παρουσιάζουν στοιχεία οργάνωσης, είτε τελούνται από οργανωμένες ομάδες. Οι ομάδες αυτές δηλώνουν υπερήφανα ότι εμφορούνται από ακραίες ξενοφοβικές ιδεολογίες, υιοθετούν σχετικό λεξιλόγιο, ενδυματολογικό κώδικα και πρακτικές, ενώ συμπεριφέρονται σαν να θεωρούν ότι βρίσκονται σε αποστολή.

Ενδεικτικά αναφέρουμε περιστατικό στο οποίο το θύμα δέχτηκε επίθεση ενώ βρισκόταν κοντά στην πλατεία Ομονοίας. Του επιτέθηκαν τρεις άνδρες, φορώντας στην πλάτη μεγάλες κόκκινες σημαίες με μαύρους σταυρούς: «...Με ποδοπατούσαν. Φώναζαν στα ελληνικά “μαύρο”. Δεν καταλάβαινα πολλά, μόνο ότι με έβριζαν σαν να είμαι πρόβλημα για την Ελλάδα...» αναφέρει χαρακτηριστικά το θύμα, αναδεικνύοντας τη βιωματική του αντίληψη για το κίνητρο της επίθεσης εναντίον του. Σε άλλα περιστατικά, που έλαβαν χώρα στην Αθήνα και κατέγραψε το Δίκτυο, το μοτίβο της επίθεσης επαναλαμβάνεται με μεγαλύτερες ομάδες δραστών, που φτάνουν έως και τα 20-30 άτομα.

Οι δράστες αιφνιδιάζουν τα θύματα, τις περισσότερες φορές τους επιτίθενται αρχικά λεκτικά, άλλοτε όχι, και στη συνέχεια οι επιθέσεις κορυφώνονται με την πρόκληση σοβαρών σωματικών βλαβών, στο πρόσωπο και εμφανή σημεία του σώματός τους, προκειμένου η εικόνα των τραυματιών να λειτουργήσει σε δεύτερο χρόνο εκφοβιστικά για τα υπόλοιπα μέλη της κοινότητας των θυμάτων. Η ρατσιστική βία και ο συνεπακόλουθος φόβος λειτουργούν ως μήνυμα που οι εν λόγω ομάδες προσπαθούν να επιβάλλουν όχι μόνο στα θύματα και τις κοινότητες που ανήκουν, αλλά και εν γένει στο κοινωνικό σύνολο.

Στην κατηγορία αυτή εντάσσεται περιστατικό κατά άτομου από το Αφγανιστάν, ο οποίος δέχτηκε επίθεση από ομάδα ατόμων που φορούσαν μαύρα ρούχα, ενώ πήγαινε στο μανάβικο της γειτονιάς του, καθώς και το περιστατικό κατά άτομου από την Γκάμπια. Το θύμα ενώ επέστρεφε στο σπίτι του από τη δουλειά «...κάθισε στη στάση (του λεωφορείου) για να περιμένει. Εκεί εμφανίστηκε ένας νεαρός άνδρας που του είπε απότομα να σηκωθεί για να κάτσει εκείνος. Το θύμα αρνήθηκε. Τότε ο άνδρας κάλεσε κάποιον στο κινητό. Μετά από λίγο εμφανίστηκε ομάδα από 6-7 άτομα που επιτέθηκε στο θύμα. Τον αιφνιδίασαν [...] τον ακινητοποίησαν και άρχισαν να τον γρονθοκοπούν στο πρόσωπο [...]τον κλωτσούσαν στο κεφάλι και στο σώμα [...] Το θύμα δεν θυμάται πότε έφυγαν. Θυμάται ότι ήταν νεαροί άνδρες Έλληνες, με κοντά μαλλιά, οι περισσότεροι με μαύρα ρούχα και όλοι φορούσαν στρατιωτικές αρβύλες...».

Ωστόσο, όπως προαναφέρθηκε, επιθέσεις με χαρακτηριστικά βίας από οργανωμένες ομάδες κατά μεταναστών-ριών, αιτούντων άσυλο και προσφύγων λαμβάνουν χώρα, κατά το 2019, όχι μόνο στα μεγάλα αστικά κέντρα αλλά και στην περιφέρεια, ειδικά σε περιοχές που υπάρχουν δομές υποδοχής/φιλοξενίας αιτούντων άσυλο ή ασυνόδευτων ανηλίκων. Χαρακτηριστικές είναι οι περιπτώσεις ανηλίκων προσφύγων σε δύο πόλεις της Δυτικής Ελλάδας, οι οποίοι γίνονται θύματα τέτοιων επιθέσεων, ενώ παίζουν με συνομήλικούς τους σε γήπεδο που βρίσκεται στην ευρύτερη περιοχή διαμονής τους.

«Ο εξυπηρετούμενος αναφέρει πως [...] πήγαινε σχεδόν καθημερινά σε γήπεδο ποδοσφαίρου και έπαιζε με συνομήλικούς του. Ένα βράδυ και ενώ βρισκόταν σε εκείνο το μέρος με φίλους του, μία ομάδα ανδρών, οι οποίοι φορούσαν κουκούλες και κρατούσαν ρόπαλα, τους επιτέθηκαν».

«... στο ανοιχτό γήπεδο [...] το βράδυ ενώ επτά παιδιά [...] έπαιζαν, μια ομάδα 4-7 ατόμων μαυροφορεμένοι με κουκούλες [...] και καδρόνια επιτέθηκαν στοχευμένα στους ανηλίκους πρόσφυγες».

Και στις δύο περιπτώσεις προκύπτει ένα επαναλαμβανόμενο μοτίβο αιφνιδιαστικής αλλά οργανωμένης επίθεσης. Οι δράστες φορούν κουκούλες, κρατούν αυτοσχέδιο οπλισμό και χτυ-

πούν τα θύματα στοχευμένα. Η νοηματοδότηση ενός τέτοιου περιστατικού εντείνεται από το γεγονός ότι η επίθεση ουσιαστικά βάλλει βίαια και αναίτια την κανονικότητα μιας τοπικής κοινωνίας, μιας και πραγματοποιείται κατά τη διάρκεια μιας καθημερινής κι ευχάριστης δραστηριότητας των ανήλικων προσφύγων. Το καθημερινό ομαδικό παιχνίδι στο γήπεδο της περιοχής αναδεικνύει την επιτυχή ανάκτηση μιας κανονικότητας που ο εν λόγω πληθυσμός έχει στερηθεί και πιστοποιεί την διαδικασία ουσιαστικής ένταξης των ανηλικών στην τοπική κοινωνία.

Στην ομάδα των οργανωμένων περιστατικών εντάσσονται επίσης επιθέσεις στις οποίες οι δράστες επιβαίνοντας σε όχημα στοχοποιούν το θύμα που κινείται σε περιοχές πλησίον δομών υποδοχής/φιλοξενίας. Τέτοιου τύπου χαρακτηριστικά συγκεντρώνει επίθεση που κατέγραψε το Δίκτυο σε νησί του Αιγαίου, στο οποίο υπάρχει Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης. Το Δίκτυο υπενθυμίζει ότι η μέθοδος αιφνιδιασμού και οι επιθέσεις από ομάδες κατά προσφύγων έχει ήδη διαπιστωθεί και καταγραφεί στις Ετήσιες Εκθέσεις του από την αρχή της λειτουργίας του. Επομένως, φαίνεται ότι πρόκειται για μια πρακτική που επανέρχεται όταν οι συγκυρίες το επιτρέψουν. Σε όλα τα προαναφερθέντα περιστατικά, ιδιαίτερη ανησυχία πρέπει να προκαλέσουν τα στοιχεία που μαρτυρούν ότι πρόκειται για οργανωμένες επιθέσεις από ομάδες, με προαποφασισμένο τρόπο επίθεσης και κίνητρο.

Τέλος, σε σχέση με τα περιστατικά που λαμβάνουν χώρα στα νησιά, το Δίκτυο παρατηρεί τη διασύνδεση της ανόδου της ξενοφοβίας και των ρατσιστικών περιστατικών με την επιδείνωση της κατάστασης υπερπληθυσμού στα κέντρα υποδοχής αιτούντων άσυλο στα νησιά, τόσο λόγω των υψηλών αφίξεων κατά το 2019 όσο και της συνεχιζόμενης πολιτικής του γεωγραφικού περιορισμού ως αποτέλεσμα της Κοινής Δήλωσης ΕΕ-Τουρκίας, κρατώντας έτσι χιλιάδες αιτούντες άσυλο κάτω από δύσκολες συνθήκες διαμονής για μεγάλα χρονικά διαστήματα, σε πέντε νησιά. Ως εκ τούτου, για λόγους τόσο ανθρωπιστικούς όσο και αποτροπής όξυνσης κοινωνικών εντάσεων και ακροδεξιάς ρητορικής, παρίσταται η ανάγκη για άμεση αποσυμφόρηση των νησιών με μεταφορές στην ενδοχώρα.

3. Ο ρατσισμός της καθημερινότητας - Επιθέσεις κατά προσφύγων, μεταναστών και υπερασπιστών

Εκτός από την οργανωμένη βία από ομάδες που εμφορούνται από ακροδεξιές πεποιθήσεις, το Δίκτυο κατέγραψε επιθετικές ενέργειες κατά προσφύγων και μεταναστών σε άλλες εκφάνσεις της καθημερινότητας. Αναλύοντας τα περιστατικά, διακρίνουμε τις εξής βασικές τάσεις: όλα τα περιστατικά γίνονται από μεμονωμένα άτομα κατά τη διάρκεια κάποιας δραστηριότητας ή διευθέτησης ενός ζητήματος του θύματος στο πλαίσιο της διαχείρισης της καθημερινότητάς του. Στο πλαίσιο αυτής της δραστηριότητας ή της διευθέτησης το θύμα άλλοτε δέχεται επίθεση από κάποιον άγνωστο σε αυτό άτομο, άλλοτε από άτομο που βρίσκεται στον ευρύτερο κοινωνικό του κύκλο. Για το λόγο αυτό μπορούμε να διαχωρίσουμε τα περιστατικά σε αυτά με δράστες γείτονες ή ιδιοκτήτες ακινήτων στις οικίες που διαμένουν πρόσφυγες και σε περιστατικά με δράστες άγνωστους στα θύματα που τους επιτίθενται ενώ βρίσκονται σε δημόσιους χώρους, όπως πλατείες, παιδικές χαρές και λαϊκές αγορές καθώς και ΜΜΜ. Τα ακόλουθα ενδεικτικά περιστατικά συνέβησαν κάτω από διαφορετικές περιστάσεις το καθένα, αλλά εύγλωττα αποτυπώνουν το εύρος των στερεοτύπων κατά προσφύγων και μεταναστών καθώς και τη σοβαρή έλλειψη κουλτούρας ουσιαστικής ένταξης και αποδοχής των μεταναστών και προσφύγων:

«...Περί της 6.00 π.μ. η κυρία βρισκόταν στην πλατεία Βικτωρίας καθισμένη σε ένα παγκάκι. Τότε ένας Έλληνας την κλώτσησε, την έριξε από το παγκάκι, την έβρισε, λέγοντας της να γυρίσει στο Αφγανιστάν. Η κυρία κάθισε ξανά στο παγκάκι, χωρίς να σηκωθεί».

«...βδομάδα παρά βδομάδα μας έβλεπε έξω, εμένα και τις φίλες μου, και μας παρενοχλούσε [...] καταλαβαίναμε ότι μας έβριζε στα ελληνικά [...] πριν μπω στην πολυκατοικία, με πέτυχε στην είσοδο και με έσπρωξε βίαια [...] στη μία φίλη μου είχε τραβήξει τη μαντίλα για να τη βγάλει [...] εκεί που περίμενα στο λεωφορείο ξαφνικά με χτύπησε στο κεφάλι και μου έλεγε «muslim no good»».

Μάλιστα, από την τελευταία μαρτυρία προκύπτει πως ένα εξωτερικό χαρακτηριστικό του θύματος που συνδέεται με τη θρησκευτική του ταυτότητα (π.χ. η μαντίλα) αποτελεί εκείνο το στοιχείο που επιτρέπει στο δράστη να εντοπίσει το θύμα και να του επιτεθεί τόσο λόγω της διαφορετικής του εθνικής καταγωγής όσο και της θρησκείας.

Στην ετήσια έκθεση της η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας για το 2019 επισημαίνει ότι ο ξενοφοβικός εθνικισμός εξακολουθεί να εκφράζεται μέσα από διάφορες μορφές ισλαμοφοβίας, που συχνά απεικονίζουν το Ισλάμ ως μια θρησκεία ξένη προς τον εθνικό πολιτισμό και την ταυτότητα πολλών κρατών μελών. Αυτή η ρητορική είναι συχνά μόνο το πρώτο βήμα προς τον αποκλεισμό [...] των μουσουλμάνων και έρχεται σε έντονη αντίθεση με την καθολικότητα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Επίσης, συμβάλλει στο να καταστήσουν τους μουσουλμάνους με εμφανή σημάδια της θρησκείας τους, ιδιαίτερα ευάλωτους στη μισαλλοδοξία, τη ρητορική μίσους ακόμη και τη βία με κίνητρο μίσους⁵.

«Το θύμα βρισκόταν στη λαϊκή αγορά με τη σύζυγό του και το ανήλικο τέκνο του [...] για να ψωνίσει. Ένας άντρας ελληνικής καταγωγής πλησίασε το θύμα μιλώντας ελληνικά και κάνοντας σήμα να φύγει [...] Από την συμπεριφορά του θύτη (το θύμα) κατάλαβε ότι το κίνητρο ήταν ρατσιστικό. Ο θύτης χτύπησε το θύμα στο κεφάλι. Μάρτυρες του περιστατικού ήταν τρεις αστυνομικοί και πολίτες. Τρεις πολίτες αρχίσαν να φωνάζουν στον θύτη - το θύμα κατάλαβε ότι ήταν για την υπεράσπισή του. Οι αστυνομικοί δεν προσπάθησαν να αποτρέψουν το γεγονός και δεν προχώρησαν σε καμία σύλληψη. Αντιθέτως, έπειτα από έλεγχο του δελτίου του θύματος έκαναν σήμα ότι τελείωσε το περιστατικό και να φύγει».

Αξίζει να σημειωθεί ότι το τελευταίο περιστατικό από τα ως άνω παρατιθέμενα φανερώνει την αντίθεση – αλλά και τη συνύπαρξη εντός της ίδιας κοινωνίας – της αλληλεγγύης που επιδεικνύει μεγάλο τμήμα του πληθυσμού προς τους πρόσφυγες με τη βίαιη συμπεριφορά ενός άλλου τμήματος του πληθυσμού, καθώς και την απροθυμία εκπροσώπων της Ελληνικής Αστυνομίας να προβούν στις οριζόμενες από το νόμο διαδικασίες (για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με Καταγγελίες και Αντίδραση των Αρχών βλ. σελίδα 22).

5. European Commission against Racism and Intolerance (ECRI), Annual Report on ECRI's Activities covering the period from 1 January to 31 December 2019, (March 2020). Διαθέσιμο στο: <https://www.coe.int/en/web/european-commission-against-racism-and-intolerance/annual-reports>

Επίσης κατά το 2019 το Δίκτυο κατέγραψε 2 περιστατικά όπου τα θύματα στερούνταν καθεστώς διαμονής στη χώρα, όπου στο ένα περιστατικό ο δράστης ήταν ένστολος και στο άλλο πολίτης. Στο σημείο αυτό, θα θέλαμε να τονίσουμε ότι οι καταγραφές του Δικτύου αναδεικνύουν διαχρονικά ότι οι επιθέσεις στοχοποιούν κυρίως αιτούντες άσυλο, μετανάστες/ριες νόμιμα διαμένοντες στη χώρα αλλά και άτομα χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα. Γνωρίζουμε ωστόσο ότι ειδικά προγράμματα καταγραφής με την εμπλοκή πολιτισμικών διαμεσολαβητών δύνανται να αναδείξουν τη βία που υφίστανται μετανάστες και πρόσφυγες οι οποίοι βρίσκονται στην Ελλάδα εδώ και χρόνια, αλλά δεν έχουν τη δυνατότητα να αναφέρουν/καταγράψουν τη ρατσιστική βία που έχουν υποστεί. Πρόκειται για πτυχή του γνωστού στη διεθνή βιβλιογραφία ζητήματος της υπο-αναφοράς περιστατικών βίας.

Στο σημείο αυτό το Δίκτυο θα ήθελε να επισημάνει περιστατικό κατά ανήλικου αιτούντα άσυλο, εργαζόμενου σε καθεστώς αδήλωτης εργασίας, με δράστη τον ίδιο τον εργοδότη του, όταν ο πρώτος διαμαρτυρήθηκε για τις συνθήκες εργασίας καθώς και για μη καταβολή συμφωνηθέντων δεδουλευμένων. Αποτέλεσμα της επίθεσης ήταν η εξύβριση του ανηλίκου καθώς και η πρόκληση σωματικής βλάβης.

«Ο ανήλικος διαμαρτυρήθηκε για την εκμετάλλευση και φώναξε ότι θα καλέσει την αστυνομία. Τότε ο εργοδότης του επιτέθηκε και τον χτύπησε. Ο ανήλικος φώναξε αλλά ο εργοδότης τον απείλησε ότι ήδη υπάρχει αστυνομία εκεί αλλά δεν θα τον βοηθήσει και του έδειξε έναν άλλο άνθρωπο που ήταν παρών στο περιστατικό (υπονοώντας ότι ήταν αστυνομικός). Στο συμβάν ήταν παρόντες πολλοί εργάτες και ο ανήλικος φίλος του, που όταν προσπάθησε να καλέσει την αστυνομία, του πήραν το τηλέφωνο από τα χέρια.»

Οι ειδικότερες περιστάσεις του περιστατικού μαρτυρούν και συντείνουν στο συμπέρασμα ότι η ίδια η επίθεση δεν θα είχε διαπραχθεί έναντι ατόμου που δεν φέρει τα ίδια χαρακτηριστικά (στην συγκεκριμένη περίπτωση εργάτης γης, αλλοδαπός, ανήλικος) ή κι αν ακόμα είχε διαπραχθεί, δεν θα ήταν με τόσο απροκάλυπτο τρόπο. Ιδίως για τις επιθέσεις από εργοδότες κατά εργαζομένων αλλοδαπών με ή χωρίς χαρτιά, αξίζει να τονιστεί ότι η αλλοδαπότητα σε συνδυασμό με την εργασιακή εξάρτηση φαίνεται να ενισχύει στους εργοδότες την απόφαση να διαπράξουν εγκληματικές πράξεις, στις οποίες πιθανόν δεν θα προέβαιναν αν ο εργαζόμενος δεν ήταν αλλοδαπός.

Σοβαρή ανησυχία, επίσης, προκαλεί στο Δίκτυο το κλίμα έντασης που εκδηλώνεται το 2019 εις βάρος των υπερασπιστών των δικαιωμάτων των προσφύγων. Το Δίκτυο κατέγραψε δύο (2) περιστατικά επιθέσεων εις βάρος οργανώσεων και φορέων που παρέχουν υπηρεσίες στο πλαίσιο της διαχείρισης του προσφυγικού πληθυσμού. Τα εν λόγω περιστατικά, αναδεικνύουν το έλλειμμα ειδικής προστασίας των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την οποία το Δίκτυο έχει επισημάνει στις ετήσιες εκθέσεις του. Μάλιστα, κατά τη συγγραφή της παρούσας Έκθεσης το 2020, ήδη το Δίκτυο καταγράφει περιστατικά βίαιων επιθέσεων κατά εργαζομένων σε οργανώσεις που παρέχουν υπηρεσίες στον προσφυγικό πληθυσμό που διαμένει στα νησιά του Αιγαίου. Ειδικότερα, αν και αποτελεί σημείο περαιτέρω έρευνας και εξακρίβωσης, τα πρώτα ευρήματα αυτών των επιθέσεων δείχνουν ότι οι δράστες δεν είναι μεμονωμένα άτομα, αλλά λειτουργούν και επιτίθενται σε ομάδες. Το στοιχείο αυτό συνομολογεί στην έντονη ανησυχία του Δικτύου για όξυνση του τύπου και της συχνότητας επιθέσεων κατά οργανώσεων και

φορέων που προωθούν και προστατεύουν τα ανθρώπινα δικαιώματα και θέτει πιο αναγκαία όσο ποτέ την νομοθετική πρόβλεψη ειδικής προστασίας των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

B. Επιθέσεις κατά Ελλήνων πολιτών λόγω εθνοτικής καταγωγής ή θρησκείας

Το Δίκτυο κατέγραψε, κατά το 2019, δύο (2) περιστατικά κατά ατόμων που ήταν Έλληνες λόγω εθνοτικής καταγωγής και τρεις (3) επιθέσεις λόγω θρησκείας.

1. Περιστατικά κατά Ελλήνων πολιτών λόγω εθνοτικής καταγωγής

Το Δίκτυο, κατά το 2019, κατέγραψε περιστατικά εις βάρος ατόμων, τα οποία έχουν την ελληνική ιθαγένεια και δεν στοχοποιούνται ως μετανάστες ή πρόσφυγες, αλλά ως «λιγότερο» Έλληνες-ίδες λόγω της εθνοτικής προέλευσης. Συγκεκριμένα, στα 2 περιστατικά που καταγράφηκαν το 2019, όπως δήλωσαν τα ίδια τα θύματα, δέχτηκαν επίθεση λόγω εθνοτικής καταγωγής. Χαρακτηριστικά, για το ένα από τα δύο θύματα επιθέσεων οι δράστες ήταν ένστολοι, ενώ για το δεύτερο θύμα, δεν ήταν η πρώτη φορά που δεχόταν επίθεση.

2. Επιθέσεις κατά ιερών χώρων ή μνημείων

Για το 2019 καταγράφηκαν τρεις (3) επιθέσεις κατά ιερών χώρων και μνημείων που συνδέονται με τη θρησκευτική ταυτότητα Ελλήνων πολιτών, οι οποίοι ωστόσο δεν ανήκουν στην κυρίαρχη θρησκευτική κοινότητα της Ελλάδας. Συγκεκριμένα, το Δίκτυο κατέγραψε 2 περιστατικά βεβήλωσης μνημείων Ολοκαυτώματος στη Θεσσαλονίκη και τα Τρίκαλα καθώς και ένα περιστατικό επίθεσης και βεβήλωσης μουσουλμανικού νεκροταφείου στην Αλεξανδρούπολη.

Η ιδιαιτερότητα αυτών των περιστατικών έγκειται στο γεγονός ότι δεν στοχοποιούνται συγκεκριμένα άτομα που ανήκουν στην εβραϊκή ή μουσουλμανική κοινότητα, αλλά μέσω των βεβήλωσης απευθύνεται μήνυμα στο σύνολο της κοινότητας. Ωστόσο, το αποτύπωμα των επιθέσεων είναι ευρύτερο και υπερβαίνει τα όρια της εβραϊκής ή μουσουλμανικής κοινότητας, καθώς αγγίζει οποιαδήποτε κοινότητα με διαφορετικά χαρακτηριστικά, που ωστόσο αποτελεί μέρος μιας κοινωνίας. Χαρακτηριστική είναι η τοποθέτηση της Γενικής Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης, Marija Pejčinović Burić, η οποία δήλωσε, μεταξύ άλλων, ότι η Ευρώπη αντιμετωπίζει μια συγκλονιστική πραγματικότητα, όπου τα αντισημιτικά, αντι-μουσουλμανικά και άλλα ρατσιστικά εγκλήματα μίσους αυξάνονται με ανησυχητικό ρυθμό⁶. Ειδικότερα, στο περιστατικό βεβήλωσης του μουσουλμανικού νεκροταφείου, οι δράστες είχαν αφήσει τρικάκια της Χρυσής Αυγής, ενώ είχαν σχηματίσει με σπρέι σύμβολα της οργάνωσης, όπως ο «Στόχος» και ο αρχαιοελληνικός μαϊνάνδρος. Τα περιστατικά αυτά συνιστούν μια ακόμα απόδειξη της δρά-

6. CoE, Ultra-nationalism, antisemitism, anti-Muslim hatred: Council of Europe's anti-racism commission raises alarm over the situation in Europe (February 2020). Διαθέσιμο στο: <https://www.coe.int/en/web/portal/-/ultra-nationalism-anti-semitism-anti-muslim-hatred-anti-racism-commission-raises-alarm-over-situation-in-europe>

σης οργανωμένων εξτρεμιστικών ομάδων. Μάλιστα, η ανάληψη της ευθύνης από οργανώσεις επιχειρεί να τις ισχυροποιήσει στο νεοναζιστικό πεδίο και να στείλει ένα μήνυμα στην κοινωνία για τη δράση τους, είτε για να προσελκύσει νέα μέλη είτε για να φοβίσει όσους δεν ασπάζονται την ιδεολογία τους.

Γ. Επιθέσεις κατά ατόμων και φορέων ΛΟΑΤΚΙ

Το Δίκτυο κατέγραψε 44 περιστατικά επιθέσεων κατά ατόμων ΛΟΑΤΚΙ για το 2019 (25 λόγω ταυτότητας φύλου, 16 λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού και 3 περιστατικά λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού/ταυτότητας φύλου). Οι καταγεγραμμένες επιθέσεις κατά ΛΟΑΤΚΙ περιλαμβάνουν λεκτικές επιθέσεις και επιθέσεις σωματικής βίας και αποτυπώνουν μοτίβα κάθε δυνατής έντασης.

1. Επιθέσεις λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού

Από τα 44 περιστατικά κατά ΛΟΑΤΚΙ, στα 16 περιστατικά στοχοποιήθηκαν τα θύματα λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού.

Θύματα: 8 περιστατικά κατά ανδρών, 5 κατά γυναικών, 1 κατά μη δυικού ατόμου καθώς και 1 κατά ατόμου που αυτοπροσδιορίζεται ως queer. Τέλος, 1 περιστατικό έλαβε χώρα κατά υπερασπιστών των δικαιωμάτων των ΛΟΑΤΚΙ ατόμων. Ηλικία θυμάτων: σε 3 περιστατικά τα θύματα ήταν 14-18 ετών, σε 7 περιστατικά τα θύματα ήταν μεταξύ 19 και 31 ετών, σε 5 περιστατικά ήταν μεταξύ 31-56. Οι επιθέσεις περιλαμβάνουν κυρίως λεκτική (απειλές/εξύβριση) αλλά και σωματική βία, ενώ σε 8 περιστατικά τα θύματα δήλωσαν ότι είχαν υποστεί και άλλες επιθέσεις στο παρελθόν.

Δράστες: Σε 12 περιστατικά οι δράστες ήταν άνδρες, εκ των οποίων 1 ανήλικος, σε 1 περιστατικό ήταν γυναίκα, ενώ σε 3 περιστατικά οι δράστες ήταν γυναίκες και άντρες, με τη συμμετοχή μίας (1) ανήλικης. Επίσης, οι ηλικίες των δραστών εμφανίζουν μεγάλη διασπορά και κυμαίνονται από τα 16 έως και τα 60 έτη.

Το Δίκτυο έχει επισημάνει με βάση τις καταγραφές του ότι κάθε διαπληκτισμός ή ένταση δύναται να καταλήξει, έστω και αν δεν είναι εξαρχής, σε έγκλημα με ρατσιστικά χαρακτηριστικά. Το

2019, καταγράφηκε περιστατικό στο οποίο ενώ ο διαπληκτισμός ξεκίνησε με αφορμή τη στάθμευση αυτοκινήτου υπαλλήλου του θύματος σε χώρο που ανήκε στον γείτονα του, κατέληξε σε ομοφοβική επίθεση από τον γείτονα, τάση που έχει προκύψει και σε παλαιότερες καταγραφές του Δικτύου.

Μεταξύ των επιθέσεων που καταγράφηκαν ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να γίνει στα ενδοοικογενειακά περιστατικά που συνήθως λαμβάνουν χώρα με την αποκάλυψη των σεξουαλικών προτιμήσεων ή της ταυτότητας φύλου του παιδιού στους γονείς. Στις περιπτώσεις αυτές, οι γονείς από προστάτες του παιδιού γίνονται δράστες. Στα περιστατικά του 2019 εντοπίζονται και ενδο-σχολικές ή ενδο-πανεπιστημιακές επιθέσεις τόσο από συμμαθητές των θυμάτων όσο και από εκπαιδευτικούς (για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με επιθέσεις με την εμπλοκή δημόσιων λειτουργιών, βλ. σελίδα 19). Τα τελευταία ευρήματα εντείνουν την ανησυχία του Δικτύου, δεδομένου ότι η οικογένεια και το σχολείο αποτελούν κοινωνικές δομές μέσα στις οποίες το άτομο θα έπρεπε να απολαμβάνει αποδοχή και ασφάλεια.

Επίσης, το Δίκτυο διαπιστώνει τη διασπορά των επιθέσεων κατά ατόμων λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού σε πολλά και διαφορετικά πεδία του δημόσιου χώρου. Επιθέσεις έχουν καταγραφεί τόσο σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης όσο και στο δρόμο, σε εστιατόρια ή έξω από κλαμπ, στην παραλία αλλά και σε σούπερ-μάρκετ. Τα θύματα, ενώ βρίσκονται σε καθημερινές τους δραστηριότητες, μόνα, με φίλους τους ή τον/την σύντροφό τους, καταλήγουν να δέχονται αρχικά λεκτικές επιθέσεις με ομοφοβικούς χαρακτηρισμούς και φράσεις και πολύ συχνά καταλήγουν στο να δέχονται σωματική βία. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση ομόφυλου ζευγαριού, το οποίο, περπατώντας σε κεντρικό δρόμο της Αθήνας, όπως δήλωσαν τα ίδια τα θύματα, δέχθηκε αρχικά λεκτική και στη συνέχεια σωματική βία από δύο ένστολους. Το ζευγάρι, μετά το πέρας του περιστατικού, κάλεσε την αστυνομία για καταγγελία.

Κατά το 2019, συνεχίστηκαν οι διαδικτυακές επιθέσεις κατά της οργάνωσης Colour Youth. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι ανήλικο άτομο με αφορμή δημοσίευση φωτογραφίας από την παρέλαση υπερηφάνειας στη σελίδα της Colour Youth απάντησε με φωτογραφίες ατόμων που πατάνε και καίνε σημαίες με το ουράνιο τόξο, καθώς και φωτογραφία ενός άντρα σοβαρά χτυπημένου, ενώ γύρω του φαίνονταν χαμογελαστοί οι δράστες. Η φωτογραφία είχε το σχόλιο:

«Τα ορθόδοξα αδέρφια μας⁷ ξέρουν τι κάνουν, μόνο εδώ τους έχουμε δώσει τόσο αέρα.»

Το Δίκτυο επισημαίνει ότι οι επιθέσεις κατά υπερασπιστών των δικαιωμάτων παρουσιάζουν το χαρακτηριστικό ότι οι δράστες τους ταυτίζουν με τα άτομα που υπερασπίζονται. Ταυτόχρονα, αν και οι υπερασπιστές των ΛΟΑΤΚΙ ατόμων δεν ανήκουν πάντα στην κοινωνική αυτή ομάδα, οι οργανώσεις που στοχοποιούνται έχουν όντως συγκροτηθεί από τη ΛΟΑΤΚΙ κοινότητα και επομένως οι επιθέσεις έχουν αυξημένο αντίκτυπο.

7. Με βάση τη μαρτυρία οι δράστες του περιστατικού στη φωτογραφία ήταν Ρώσοι.

2. Επιθέσεις λόγω ταυτότητας φύλου

Κατά το 2019, καταγράφηκαν 25 περιστατικά λόγω ταυτότητας φύλου.

Θύματα: 14 περιστατικά κατά γυναικών ηλικίας 23-52 ετών και 8 περιστατικά κατά ανδρών 12-32 ετών καθώς, 2 περιστατικά κατά μη δυικών ατόμων καθώς και 1 περιστατικό κατά άφυλου ατόμου.

Κατά το 2019, καταγράφηκαν 17 περιστατικά λεκτικής βίας, 2 περιστατικά σωματικής βίας, σε συνδυασμό με εξύβριση ή απειλές, 2 περιστατικά ασέλγειας και προσβολής γενετήσιας αξιοπρέπειας καθώς και 2 περιστατικά βιασμού (το ένα περιστατικό αφορούσε ανήλικο άτομο).

Δράστες: Σε 18 περιστατικά οι δράστες ήταν άνδρες, ηλικίας από 13 έως 80 έτη. Σε 5 περιστατικά ήταν γυναίκες, ηλικίας από 12 έως 55 έτη, ενώ σε 2 περιστατικά οι δράστες ήταν γυναίκες και άντρες.

Όπως έχει τονιστεί και στις προηγούμενες εκθέσεις, τα θύματα βίας λόγω ταυτότητας φύλου συχνά υφίστανται πολλαπλές επιθέσεις εντός της οικίας τους, ενώ στοχοποιούνται από τη γειτονιά τους, άτομα του εργασιακού τους χώρου ή και εντελώς άγνωστα άτομα. Κατά το 2019 καταγράφηκε μια τάση συμπεριφορών, οι οποίες ενέχουν προβληματική και έντονα παρενοχλητική μεταχείριση διεμφυλικών ατόμων από οικογένεια, συμμαθητές, εργοδότες και συναδέλφους, δημοσίους λειτουργούς, αλλά και απλούς πολίτες, με στόχο την αμφισβήτηση του αυτοπροσδιορισμού του ατόμου. Χαρακτηριστική είναι η μαρτυρία τρανς γυναίκας η οποία υπό την απειλή της σωματικής της ακεραιότητας, από τον ίδιο της τον αδελφό, εξαναγκάστηκε να κάψει τα ρούχα της επειδή «δεν ήταν αντρικά». Το Δίκτυο στο σημείο αυτό θα ήθελε να υπενθυμίσει την ακόμη επίκαιρη διαπίστωση του Επιτρόπου του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, Nils Muižnieks, σε παλαιότερη δήλωση του ότι, ενώ τα ΛΟΑΤΚΙ άτομα απολαμβάνουν μεγαλύτερη από ποτέ προστασία σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες, αγωνίζονται ακόμα να απολαύσουν βασικές ελευθερίες και δικαιώματα σε περιβάλλοντα όπου η ομοφοβία και η τρανσοφοβία είναι ευρέως διαδεδομένα ⁸.

Εκτός από συμπεριφορές με τις οποίες παρενοχλούνται τρανς άτομα κατά την επαφή τους με δημόσιους λειτουργούς, κάτι που θα αναλυθεί στις οικείες ενότητες (για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με επιθέσεις με την εμπλοκή δημόσιων λειτουργών, βλ. σελίδα 19), το Δίκτυο θέλει να σταθεί στα περιστατικά λεκτικής βίας που δέχονται κατ' επανάληψη τα τρανς άτομα κατά τη φυλομετάβασή τους. Από τις καταγραφές αυτές, γίνεται αντιληπτό ότι τα τρανς άτομα υφίστανται σχεδόν καθημερινά λεκτική βία η οποία εντατικοποιείται όσο προχωρά η φυλομετάβαση⁹ και γίνεται πιο ορατή. Θύμα τέτοιων επιθέσεων δήλωσε, χαρακτηριστικά, σε σχέση με

8. Commissioner for Human Rights, The long march against homophobia and transphobia (August 2017). Διαθέσιμο στο: <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/the-long-march-against-homophobia-and-transphobia?inheritRedirect=true&redirect=%2Fen%2Fweb%2Fcommissioner%2Fthematic-work%2Fgbti>

9. Φυλομετάβαση είναι η διαδικασία που ακολουθεί ένα άτομο έτσι ώστε να αλλάξει τον τρόπο που το φύλο του παρουσιάζεται κοινωνικά ή/και ιατρικά ή/και νομικά. Κοινωνικά ακολουθώντας τις νόρμες και συμπεριφορές που χαρακτηρίζουν το επιθυμητό κοινωνικό φύλο, ιατρικά μέσω ορμονοθεραπείας, επεμβάσεων επαναπροσδιορισμού φύλου* κλπ, και νομικά αλλάζοντας το φύλο στα αντίστοιχα επίσημα έγγραφα. Αυτή η διαδικασία μπορεί να διαφέρει σημαντικά από άτομο σε άτομο. Διαθέσιμο στο: <https://www.colouryouth.gr/terms/>

μία πολύ συχνή μορφή τέτοιου τύπου περιστατικών κατά τρανς ατόμων, την εν γνώσει αναφορά σε λάθος γένος (misgendering):

«Η αναφορά, και μάλιστα η ηθελημένη και εν γνώσει αναφορά σε λάθος γένος, στιγματίζει, κακοποιεί και αποτελεί απεχθή βία για λόγους ταυτότητας φύλου, καθώς αμφισβητεί την ταυτοτική υπόσταση των τρανς προσώπων και θέτει σε διακινδύνευση την προστασία της προσωπικότητάς τους καθώς αναπόσπαστο στοιχείο της προσωπικότητας των τρανς ανθρώπων αποτελεί η ταυτότητα φύλου τους...».

Παράλληλα, το Δίκτυο διαπιστώνει ότι σε σημαντικό αριθμό των περιστατικών επιθέσεων λόγω ταυτότητας φύλου οι δράστες είναι άτομα από τον εργασιακό χώρο του θύματος. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση τρανς γυναίκας που υπέστη ασέλγεια και προσβολή της γενετήσιας αξιοπρέπειας από άτομο του περιβάλλοντος του εργοδότη της, γεγονός που συνετέλεσε στο να χάσει τη δουλειά της, ενώ σε άλλη περίπτωση τρανς γυναίκα, εργαζόμενη στο σεξ, υπέστη λιθοβολισμό κατά τη διάρκεια της εργασίας της από άγνωστους δράστες. Επίσης, όπως προαναφέρθηκε, διεμφυλικά άτομα αντιμετωπίζουν μεγάλες προκλήσεις σε σχέση με την αποδοχή ή μη εντός του σχολικού ή πανεπιστημιακού περιβάλλοντος. Προκλήσεις για τις οποίες είναι υπεύθυνοι ακόμη και οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί, είτε ως δράστες, είτε λόγω της απροθυμίας τους να προστατεύσουν το θύμα.

Ως προς τον τύπο των εγκληματικών πράξεων, το Δίκτυο δεν μπορεί παρά να σταθεί στα περιστατικά των δύο βιασμών που κατέγραψε κατά το 2019. Το πρώτο περιστατικό αφορά τρανς γυναίκα από το Πακιστάν, η οποία έπεσε θύμα βιασμού από ομάδα ανδρών στην περιοχή γύρω από τη Δομή φιλοξενίας του Σκαραμαγκά.

«Το θύμα αρχικά διέμενε σε σπίτι με συμπατριώτες (της) απ' όπου έφυγε μετά από σεξουαλική παρενόχληση που δέχθηκε από τους συγκατοίκους (της). [...] Κατευθύνθηκε προς το κέντρο υποδοχής Σκαραμαγκά. Αποφάσισε να μείνει έξω από το camp (μιας και δεν τη δέχτηκαν εντός) καθώς στο ίδιο σημείο μένουν και άλλα άτομα που δεν έχουν σταθερή κατοικία...».

Το θύμα δέχτηκε αρχικά λεκτική επίθεση από 3 άνδρες, μάλλον αλλοδαπής καταγωγής, όπως δήλωσε το ίδιο το θύμα. Στη συνέχεια άρχισαν να τη χτυπούν, ενώ δύο από τους τρεις δράστες τη βίασαν. Το γεγονός ότι το θύμα στερούνταν καθεστώς διαμονής στη χώρα φαίνεται να επιδείνωσε τη θέση της στην πρόσβαση σε ασφαλή χώρο διαμονής, μιας και συνέχισε να ζει ως άστεγη στο σημείο όπου έλαβε χώρα το περιστατικό. Στη σημείο αυτό, το Δίκτυο θα ήθελε να υπενθυμίσει πως τροποποιήσεις του θεσμικού πλαισίου προκειμένου να προστατεύονται τα θύματα ρατσιστικού εγκλήματος που στερούνται καθεστώς διαμονής στη χώρα όπως η άδεια παραμονής για ανθρωπιστικούς λόγους σύμφωνα με το άρ. 19Α ν. 4251/2014, όπως τροποποιήθηκε από το ν. 4332/2015, κινούνται προς τη σωστή κατεύθυνση. Ωστόσο, τέτοιου είδους προβλέψεις που αποτελούν υψίστης σημασίας κατοχύρωση προστασίας για τα θύματα, θα πρέπει να αποτελούν μέρος ενός ευρύτερου πλαισίου ενημέρωσης και παροχής υποστηρικτικών υπηρεσιών.

Το δεύτερο περιστατικό βιασμού (κατά ανηλικού) μαρτυρά ότι η βία μεταξύ ανηλικών δύναται να εκδηλωθεί με ιδιαίτερα σκληρό τρόπο κατά παιδιών που στοχοποιούνται γιατί θεωρείται ότι

διαφέρουν. Στο συγκεκριμένο σκληρό περιστατικό, το γεγονός ότι ο διευθυντής του σχολείου, όταν ενημερώθηκε, δεν προέβη άμεσα στην καταγγελία του περιστατικού, αλλά ζήτησε χρόνο περισυλλογής για τις επόμενες ενέργειές του, δημιουργεί θεσμικά ερωτήματα για την έγκαιρη και κατάλληλη διαχείριση τέτοιων περιστατικών από την ευρύτερη σχολική κοινότητα. Το Δίκτυο έχει ήδη καταλήξει σε παρόμοια διαπίστωση από το 2015, στην Ετήσια Έκθεσή του, με αφορμή σχετικά περιστατικά βίας¹⁰.

Δ. Περιστατικά με την εμπλοκή ένστολων και δημόσιων λειτουργών

Το Δίκτυο αναλύει σε ξεχωριστή ενότητα τα περιστατικά με την εμπλοκή ένστολων και δημόσιων λειτουργών αναγνωρίζοντας την ιδιαίτερη αξία που έχουν τα περιστατικά αυτά.

1. Αστυνομική βία

Το Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας καταγράφει τα περιστατικά στα οποία η αστυνομική βία συνδέεται με τη ρατσιστική βία, όπου δηλαδή υπάρχουν συγκεκριμένα ποιοτικά χαρακτηριστικά (εξύβριση, απειλές κ.ά.) που καταδεικνύουν ρατσιστικά κίνητρα κατά τη διάρκεια βίαιων περιστατικών από ένστολους. Συγκεκριμένα, 17 περιστατικά με δράστες ένστολους καταγράφηκαν κατά το 2019, όταν το 2018 ο αντίστοιχος αριθμός είχε φτάσει τα 22 περιστατικά, ιδιαίτερα αυξημένος σε σχέση με τα 10 περιστατικά που καταγράφηκαν κατά το 2017.

Τα θύματα των επιθέσεων αυτών ήταν κυρίως αιτούντες άσυλο, πρόσφυγες και μετανάστες είτε με άδεια διαμονής είτε χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα (14 περιστατικά), αλλά και Έλληνες πολίτες, οι οποίοι υπέστησαν βία τόσο λόγω εθνικής καταγωγής (1 περιστατικό), σεξουαλικού προσανατολισμού (θύματα ένα ομόφυλο ζευγάρι), καθώς και ταυτότητας φύλου (θύμα μία τρανς γυναίκα).

Ως προς τα ποιοτικά στοιχεία των περιστατικών αυτών, σημειώνονται προβληματικές συμπεριφορές κατά τη διάρκεια τυπικών και μη τυπικών αστυνομικών επιχειρήσεων ελέγχου. Στη συντριπτική πλειοψηφία των περιστατικών αυτών, τα θύματα κατήγγειλαν στο Δίκτυο σωματική βία σε δημόσιο χώρο, αλλά και εντός αστυνομικών τμημάτων καθώς και κέντρων υποδοχής ή κράτησης.

Συγκεκριμένα, από τις περιγραφές των ασυνόδευτων ανηλίκων, προκύπτει ένα μοτίβο στερεοτυπικής βίας κατά ανηλίκων ηλικίας 15-17 ετών σε χώρους κράτησης ή υποδοχής στους οποίους διαμένουν μέχρι τη μεταφορά τους σε δομή φιλοξενίας (6 περιστατικά). Η αδυναμία διαχείρισης παρόμοιων ζητημάτων συμπυκνώνεται στα λόγια των δραστών. Σε μία περίπτωση, αστυνομικοί ενώ χτυπούσαν τον ανήλικο επί 15 περίπου λεπτά, αναφέρονταν ταυτόχρονα με υβριστικά και προσβλητικά σχόλια στους γονείς του και απειλούσαν ότι θα τον γυρίσουν στη χώρα καταγωγής τους. Σε άλλη περίπτωση, εντός Κέντρου Υποδοχής και Ταυτοποίησης σε νησί του Αιγαίου και με βάση τη μαρτυρία του θύματος, άνδρες της αστυνομίας έμπαιναν μέσα στο

10. Ετήσια Έκθεση 2015, σελ. 16.

κοντέινερ επί τρία διαφορετικά βράδια, ως επί το πλείστον μεθυσμένοι, και άρχιζαν να τους χτυπούν απρόκλητα και να τους βρίζουν ρατσιστικά. Τους τράβηξαν από τα κρεβάτια και άρχισαν να τους χτυπάνε με γροθιές και γκλόμπ, αναφέροντας:

«είσαι στη χώρα μου [...] φύγετε από τη χώρα μου».

Στο σημείο αυτό το Δίκτυο θα ήθελε να υπενθυμίσει ότι, όπως η Επιτροπή του ΟΗΕ για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων τονίζει, τα άτομα που στοχεύουν οι αρχές επιβολής του νόμου τείνουν να έχουν λιγότερη εμπιστοσύνη σε αυτές τις αρχές και, ως εκ τούτου, είναι λιγότερο πρόθυμα να συνεργαστούν με την αστυνομία, περιορίζοντας έτσι ενδεχομένως την αποτελεσματικότητα της τελευταίας. Αυτή η αίσθηση αδικίας, ταπείνωσης και απώλειας εμπιστοσύνης στην αστυνομία και σε άλλες αρχές μπορεί να οδηγήσει, μεταξύ άλλων, σε μειωμένη αναφορά των εγκλημάτων¹¹.

Επίσης, για μία ακόμη χρονιά¹² βάσει περιστατικού που καταγράφηκε στην ευρύτερη περιοχή του Έβρου (χερσαία ελληνοτουρκικά σύνορα) διαπιστώνεται ότι ο έλεγχος των συνόρων και η διαχείριση των μεταναστευτικών και προσφυγικών ροών εντείνει τα στερεότυπα των ένστολων, οι οποίοι υπό συγκεκριμένες συνθήκες θεωρούν ότι η άσκηση βίας συνιστά μέρος της επιχειρησιακής αποστολής τους. Οι διαδικασίες αυτές ωστόσο καλλιεργούν την απομάκρυνση των πρακτικών των αρχών από τη νομιμότητα και την απο-ανθρωποποίηση των στοχοποιούμενων ομάδων και εν τέλει των ίδιων των εμπλεκόμενων αρχών. Με βάση τη μαρτυρία αιτούντα άσυλο από την Τουρκία, κατά την είσοδο του στην Ελλάδα και ενώ βρισκόταν στην περιοχή των συνόρων του Έβρου, οι αστυνομικές αρχές που τον εντόπισαν, τον έγδυσαν, αφαιρώντας του όλα τα ρούχα, προκειμένου να τον υποβάλουν σε σωματικό έλεγχο.

Τέλος, στο Δίκτυο περιήλθε η καταγραφή θανάτου άνδρα με καταγωγή από τη Νιγηρία εντός αστυνομικού τμήματος. Ο συγκεκριμένος άνδρας, στις 8 Φλεβάρη 2019, οδηγήθηκε στο Αστυνομικό Τμήμα Ομοιοίας για εξακρίβωση στοιχείων, όπου και πέθανε. Πρόκειται για γνωστή υπόθεση, η οποία έλαβε έκταση στα ΜΜΕ εκείνες τις μέρες και οδήγησε στη δημοσίευση δύο δελτίων τύπου εκ μέρους της αστυνομίας. Το Δίκτυο δεν έλαβε περαιτέρω πληροφόρηση για την έκβαση της υπόθεσης.

2. Περιστατικά με την εμπλοκή δημόσιων λειτουργιών

Σε 9 περιστατικά οι δράστες ήταν δημόσιοι λειτουργοί. Η κατανομή των περιστατικών ανά λόγο στοχοποίησης καταδεικνύει ότι σχεδόν όλες οι στοχοποιούμενες ομάδες αντιμετωπίζουν προβλήματα στην επαφή τους με το δημόσιο τομέα. Συγκεκριμένα, καταγράφηκαν 3 περιστατικά κατά αιτούντων άσυλο, 2 περιστατικά κατά αναγνωρισμένου πρόσφυγα, καθώς και 4 περιστατικά κατά Ελλήνων πολιτών λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού (1 περιστατικό) και ταυτότητας φύλου (3 περιστατικά).

11. UN Committee on the Elimination of Racial Discrimination (CERD), Draft General Recommendation n° 36 on preventing and combating racial profiling (May 2019). Διαθέσιμο στο: <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CERD/Pages/GC36.aspx>

12. Ετήσια Έκθεση 2018, σελ. 21.

Τα περιστατικά που κατέγραψε το Δίκτυο μαρτυρούν την έλλειψη ανεκτικότητας έναντι της διαφορετικότητας και τη δημιουργία κλίματος παρενόχλησης τόσο για τους αιτούντες άσυλο και τους πρόσφυγες, όσο και τα άτομα ΛΟΑΤΚΙ. Στις περιπτώσεις των θυμάτων που ήταν αιτούντες άσυλο, η πλειοψηφία των περιστατικών λαμβάνουν χώρα εντός δημόσιων υπηρεσιών, στις οποίες το θύμα έχει απευθυνθεί για να διεκπεραιώσει διοικητικές διαδικασίες, ενώ ο δημόσιος λειτουργός προβάλλει προσχώματα, πέραν των προβλέψεων του σχετικού θεσμικού πλαισίου, ενώ άλλες φορές επιτίθεται στο θύμα. Χαρακτηριστικό είναι το περιστατικό με θύματα αναγνωρισμένους πρόσφυγες, οι οποίοι απευθύνθηκαν σε ΔΟΥ της περιοχής που διαμένουν για να δηλώσουν τη νέα διεύθυνση κατοικίας τους.

«...το θύμα που μιλάει πολύ καλά ελληνικά μαζί με έναν φίλο του [...] επισκέφθηκαν τη ΔΟΥ Νίκαιας για να δηλώσουν τη νέα διεύθυνση κατοικίας τους [...] Η υπάλληλος [...] ζήτησε και από τους δύο τις ταυτότητές τους, τις οποίες και επέδειξαν. Μόλις η υπάλληλος συνειδητοποίησε ότι πρόκειται για αλλοδαπούς, άρχισε να φωνάζει ότι είναι παράνομοι και ότι δε μπορούν να μένουν στην Αθήνα. Το ένα θύμα απάντησε ότι είναι νόμιμη η διαμονή τους στην Αθήνα και ότι έχουν όλα τα απαραίτητα έγγραφα. Τότε η υπάλληλος πέταξε το μισθωτήριο συμβόλαιο κάτω και ένας άλλος άντρας υπάλληλος ρώτησε τη συνάδελφό του «πόσα χρόνια μένει αυτός εδώ (στην Ελλάδα);». Η υπάλληλος είδε ότι η άδεια διαμονής ΑΔΕΤ¹³ είχε εκδοθεί το 2018 και είπε «λες ψέματα, δε μπορεί να είσαι μόνο 2,5 χρόνια στην Ελλάδα και να μιλάς τόσο καλά Ελληνικά. Σίγουρα έχεις καμιά δεκαετία στην Ελλάδα και ήσουν παράνομος». Μετά η υπάλληλος του Ταμείου του είπε ότι πρέπει να πάνε στην Υπηρεσία Ασύλου και εκεί να τους αλλάξουν διεύθυνση. Το θύμα της απάντησε ότι έχει μιλήσει ήδη με τον Διευθυντή της Υπηρεσίας Ασύλου στην Πάτρα και ότι του είχε πει ότι όποιος έχει ΑΦΜ και τα απαραίτητα χαρτιά μπορεί να μένει όπου θέλει στην Ελλάδα και μπορεί να πηγαίνει στην ΔΟΥ να δηλώνει τη διεύθυνσή του. Παρόλα αυτά, η υπάλληλος συνέχισε να αρνείται να προχωρήσει τη διαδικασία. Το θύμα της είπε ότι οι υπάλληλοι βρίσκονται εδώ για να εξυπηρετούν τον κόσμο και είναι δικαίωμά τους να ζητούν τη δήλωση της νέας τους διεύθυνσης, συμπλήρωσε ότι είναι νόμιμος στην Ελλάδα και έχει υποβάλει κανονικά φορολογική δήλωση. Τότε η υπάλληλος είπε «θα μπω στο σύστημα να δω τι έχεις πληρώσει» και έστρεψε την οθόνη του υπολογιστή της προς όλους τους πολίτες που περίμεναν και έλεγε «δείτε τι έχει πληρώσει». Το θύμα της έλεγε ότι δεν υπάρχει λόγος να βλέπουν όλοι τι έχει πληρώσει και τότε, μία άλλη Ελληνίδα που περίμενε να εξυπηρετηθεί παρενέβη και είπε ότι «αφού σου λέει η κυρία ότι δε μπορείς να προχωρήσεις τη διαδικασία, δεν το ακούς, δεν το καταλαβαίνεις αυτό;» και συμπλήρωσε «νομίζεις ότι είμαστε εδώ για να σας (ενν. αλλοδαπούς) εξυπηρετούμε; Εσείς όλοι κρύψατε τα διαβατήριά σας στην τσέπη και ζητάτε εδώ άσυλο. Πώς την έβγαλες την άδεια διαμονής εδώ;». Το θύμα είπε

13. Η Άδεια Διαμονής Ενιαίου Τύπου (ΑΔΕΤ) είναι το έγγραφο που πιστοποιεί το νομικό καθεστώς των δικαιούχου διεθνούς προστασίας (αναγνωρισμένων προσφύγων/δικαιούχων επικουρικής προστασίας) και φέρει τα στοιχεία ταυτοπροσωπίας του κατόχου της.

ότι και ο φίλος του έχει λάβει θετική απόφαση αναγνώρισης προσφυγικού καθεστώτος αλλά ακόμη δεν έχει εκδοθεί η ΑΔΕΤ του και τότε η υπάλληλος του Ταμείου είπε «Ξεχάστε τα χαρτιά τώρα. Άλλαξαν τα πράγματα. Σιγά μη σας δώσουμε χαρτιά». Τότε σηκώθηκαν όλοι οι παριστάμενοι υπάλληλοι της ΔΟΥ και φώναζαν εναντίον τους, ενώ η υπάλληλος του Ταμείου τους είπε «Θα πάτε έξω ή να καλέσω την Αστυνομία;». Επίσης, απείλησε το θύμα ότι θα μπει στο σύστημα και θα του «χαλάσει» τη φορολογική του δήλωση και τα στοιχεία που έχει περάσει. Αμέσως μετά, ήρθε κοντά στο θύμα η προϊστάμενη της ΔΟΥ και αφού δήλωσε την ιδιότητά της, τους είπε ότι δε μπορούν να προχωρήσουν τη διαδικασία αλλαγής διεύθυνσης και τους προέτρεψε να φύγουν. Πριν φύγουν, το θύμα ρώτησε τον άντρα υπάλληλο αν ο φίλος του, που αντιμετωπίζει και θέματα υγείας, μπορεί να έρθει να δηλώσει τη διεύθυνση στη ΔΟΥ μόλις λάβει την ΑΔΕΤ. Τότε παρενέβη η υπάλληλος του Ταμείου λέγοντας «Δε θα πάρει χαρτιά, πώς θα πάρει χαρτιά;». Μετά απ' αυτό, το θύμα με τον φίλο του αποχώρησαν».

Κατά την καταγραφή τα θύματα δήλωσαν ότι ήθελαν να προχωρήσουν στην καταγγελία του περιστατικού, ενώ τη δεδομένη στιγμή έχουν ήδη προβεί σε αναφορά στο Συνήγορο του Πολίτη.

Το ίδιο μοτίβο άρνησης εξυπηρέτησης και λεκτικής επίθεσης με ρατσιστικό υπόβαθρο από δημόσιους λειτουργούς παρατηρείται και στις περιπτώσεις όπου τα θύματα είναι άτομα ΛΟΑΤΚΙ. Στο πλαίσιο αυτό, το Δίκτυο υπενθυμίζει ότι καλωσόρισε την πρωτοβουλία για τη νομική αναγνώριση ταυτότητας φύλου με βάση τον Ν. 4491/2017 (ΦΕΚ Α' 152). Ωστόσο, διαπιστώνεται ότι στην πράξη η διαδικασία ενέχει κινδύνους ως προς την αντιμετώπιση των τρανς ατόμων, καθώς δεν έχει εμπεδωθεί η ανάγκη προστασίας της ιδιωτικής ζωής και η μη έκθεση σε περαιτέρω στοχοποίηση. Επίσης καταγράφηκαν περιστατικά όπου οι δράστες ήταν εκπαιδευτικοί, γεγονός που καταδεικνύει την μεγάλη αναγκαιότητα για ενίσχυση του ρυθμιστικού πλαισίου καταπολέμησης της ενδοσχολικής ρατσιστικής, ομοφοβικής και τρανσφοβικής βίας με την έμπρακτη συμμετοχή των εκπαιδευτικών, των μαθητών και των συλλόγων γονέων και κηδεμόνων.

Τέλος, σε σχέση με τις επιθέσεις με εμπλεκόμενους ως δράστες ένστολους και δημοσίους υπαλλήλους, το Δίκτυο υπενθυμίζει ότι η Ειδική Εισηγήτρια του ΟΗΕ για τις σύγχρονες μορφές ρατσισμού, φυλετικών διακρίσεων, ξενοφοβίας και συναφούς μισαλλοδοξίας έχει τονίσει πως ο στιγματισμός ανθρώπων διαφορετικής προέλευσης από πράξεις ή παραλείψεις δημόσιων αρχών, θεσμικών οργάνων, μέσων ενημέρωσης, πολιτικών κομμάτων ή εθνικών ή τοπικών οργανώσεων δεν αποτελεί μόνο ρατσιστική διάκριση αλλά θα μπορούσε επίσης να υποκινήσει την επανάληψη τέτοιων πράξεων, με αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός φαύλου κύκλου που ενισχύει τις ρατσιστικές συμπεριφορές και προκαταλήψεις και απαιτεί την παγκόσμια καταδίκη¹⁴.

14. A/74/253 (2019), Contemporary forms of racism, racial discrimination, xenophobia and related intolerance, παρ. 54. Διαθέσιμο στο: <https://digitallibrary.un.org/record/3826582?ln=en#record-files-collapse-header>

IV. Καταγγελίες και αντίδραση των αρχών

Το Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας παρακολουθεί με προσοχή την εφαρμογή της νομοθεσίας για την καταπολέμηση των ρατσιστικών εγκλημάτων και την πρακτική όλων των εμπλεκόμενων μερών. Στόχος του Δικτύου είναι η κατανόηση και η επισήμανση των νομοθετικών και πρακτικών εμποδίων ως προς την πρόσβαση των θυμάτων στις αρχές. Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται ορισμένα στοιχεία του Δικτύου ως προς τις καταγγελίες (Α), καθώς και επισημάνσεις ως προς την αντιμετώπιση του ρατσιστικού εγκλήματος από τις αστυνομικές και δικαστικές αρχές, συμπεριλαμβανομένων των δράσεων του Υπουργείου Δικαιοσύνης (Β).

A. Ανάλυση στοιχείων του Δικτύου

Από τα 100 καταγεγραμμένα περιστατικά, 19 είχαν καταγγελθεί στην αστυνομία κατά την καταγραφή τους από οργανώσεις του Δικτύου. Δέκα (10) περιστατικά εξ αυτών σχετίζονται με επιθέσεις κατά προσφύγων και μεταναστών-ριών, 2 κατά υπερασπιστών, 1 περιστατικό σχετίζεται με αντισημιτικές βεβηλώσεις και βανδαλισμούς, ενώ 6 περιστατικά με σοβαρές επιθέσεις κατά ΛΟΑΤΚΙ ατόμων. Σε 17 περιστατικά το θύμα δήλωσε κατά την καταγραφή ότι δεν είχε καταγγείλει ακόμα το περιστατικό αλλά ότι ήθελε να προβεί σε καταγγελία. Σε 37 περιστατικά, το θύμα δήλωσε ότι δεν ήθελε να προβεί σε περαιτέρω ενέργειες λόγω φόβου, έλλειψης εμπιστοσύνης στις αρχές ή λόγω της γραφειοκρατίας. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση Ελληνίδας που δέχθηκε επίθεση λόγω εθνοτικής καταγωγής, η οποία δήλωσε ότι δεν επιθυμεί να προβεί σε καταγγελία γιατί «έτσι είναι τα πράγματα». Σε περιπτώσεις δε ανηλικών θυμάτων λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού ή/και ταυτότητας φύλου παρατηρείται η αποθάρρυνση του θύματος από τους ίδιους τους γονείς από το να προβεί σε καταγγελία.

Παρατηρούμε ότι τα περισσότερα περιστατικά είναι κατά προσφύγων και μεταναστών-ριών. Παρ' όλα αυτά, ο αριθμός των περιστατικών φαίνεται να αποτελεί μόνο μέρος μιας ευρύτερης πραγματικότητας, καθώς από τις μαρτυρίες των θυμάτων προκύπτει το στοιχείο της έλλειψης εμπιστοσύνης ως προς το σύστημα. Μάλιστα, υπάρχουν περιπτώσεις αιτούντων άσυλο όπου εκφράζεται ο φόβος από το θύμα ότι η καταγγελία θα μπορούσε να επηρεάσει τις διαδικασίες ασύλου ή στέγασης. Πρόκειται για ένα μοτίβο αντίδρασης των θυμάτων το οποίο συναντάται συχνά και διαχρονικά¹⁵ και αναδεικνύει μία βασική παράμετρο των συνεπειών του θεσμικού ρατσισμού, που συμβάλει πολλές φορές καθοριστικά στην εξαφάνιση της ρατσιστικής διάστασης του εγκλήματος. Ενδεικτικά αναφέρεται επίσης η περίπτωση ανηλικού αιτούντα άσυλο ο οποίος δήλωσε ότι δεν επιθυμεί να προβεί σε περαιτέρω ενέργειες, καθώς φοβάται ότι αν εμφανιστεί στο Τμήμα δεν θα τον αφήσουν να φύγει και θα τεθεί υποχρεωτικά σε προστατευτική κράτηση, ενώ οι συνθήκες κράτησης δεν θα είναι ασφαλείς και θα στερηθεί την ελευθερία του.

15. European Network Against Racism, Racist Crime & institutional Racism in Europe - ENAR Shadow Report 2014-2018. Διαθέσιμο στο: file:///C:/Users/30694/Downloads/shadowreport2018_final-embargoed_12-09-2019.pdf

Στο πλαίσιο αυτό, υπενθυμίζεται ότι η Ειδική Εισηγήτρια του ΟΗΕ για τις σύγχρονες μορφές ρατσισμού, φυλετικών διακρίσεων, ξενοφοβίας και συναφούς μισαλλοδοξίας τονίζει πως με βάση το άρθρο 6 της Διεθνούς Σύμβασης για την εξάλειψη όλων των μορφών φυλετικών διακρίσεων ορίζεται ότι τα θύματα φυλετικών διακρίσεων πρέπει να έχουν το δικαίωμα να επιδιώκουν επαρκή αποκατάσταση ή ικανοποίηση για κάθε διάκριση που υφίστανται¹⁶.

B. Αντιμετώπιση της ρατσιστικής βίας από την Πολιτεία

Το Δίκτυο επιδιώκει πάντοτε την καλύτερη δυνατή συνεργασία με τις αστυνομικές και εισαγγελικές αρχές. Όπως έχει τονιστεί στο παρελθόν, η συνεργασία μεταξύ της κοινωνίας των πολιτών με την αστυνομία έχει θεωρηθεί επιτυχής για το σύστημα καταπολέμησης του ρατσιστικού εγκλήματος, καθώς εκτός από την υποστήριξη του θύματος, επιτυγχάνεται η κάλυψη ορισμένων πρακτικών κενών της αστυνομίας.

1. Καταγραφή και αντιμετώπιση από τις Αρχές

Σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία περιστατικών ρατσιστικής βίας που κοινοποιήθηκαν στο Δίκτυο από την Ελληνική Αστυνομία, κατά το έτος 2019 καταγράφηκαν από τις αρμόδιες Υπηρεσίες συνολικά 282 περιστατικά. Από τα 282 περιστατικά, οι αρμόδιες αστυνομικές Υπηρεσίες επιλήφθηκαν σε 232 περιστατικά διενεργώντας αστυνομική προανάκριση αυτεπαγγέλτως ή κατόπιν σχετικής καταγγελίας, ενώ στα υπόλοιπα 50 περιστατικά, οι αρμόδιες υφιστάμενες αστυνομικές Υπηρεσίες επιλήφθηκαν κατόπιν εισαγγελικών παραγγελιών για τη διενέργεια προκαταρκτικών εξετάσεων.

ΕΙΔΟΣ ΕΠΙΛΗΦΘΕΙΣΑΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ	
ΤΜΗΜΑΤΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΡΑΤΣΙΣΤΙΚΗΣ ΒΙΑΣ	208
ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΑ ΤΜΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΜΗΜΑΤΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ	52
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ	9
ΥΠΟΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΩΡΑΣ	13
ΣΥΝΟΛΟ	282

16. A/74/253 (2019), Contemporary forms of racism, racial discrimination, xenophobia and related intolerance, παρ. 56. Διαθέσιμο στο: <https://digitallibrary.un.org/record/3826582?ln=en#record-files-collapse-header>

ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ ΑΝΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΔΡΑΣΤΩΝ	
ΠΟΛΙΤΕΣ	167
ΠΟΛΙΤΕΣ ΚΑΙ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟΙ	12
ΠΟΛΙΤΕΣ ΚΑΙ ΑΓΝΩΣΤΟΙ ΔΡΑΣΤΕΣ	6
ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟΙ	19
ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΕΣ ΟΜΑΔΕΣ	2
ΑΓΝΩΣΤΟΙ ΔΡΑΣΤΕΣ	73
ΑΓΝΩΣΤΟΙ ΔΡΑΣΤΕΣ ΚΑΙ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟΙ	3
ΣΥΝΟΛΟ ΚΑΤΑΓΕΓΡΑΜΕΝΩΝ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ	282

ΠΙΘΑΝΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟ ΡΑΤΣΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΤΡΟ	
ΕΘΝΙΚΗ Η ΕΘΝΟΤΙΚΗ ΚΑΤΑΓΩΓΗ	178
ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΚΕΣ ΚΑΤΑΒΟΛΕΣ	2
ΧΡΩΜΑ	9
ΦΥΛΗ	10
ΘΡΗΣΚΕΙΑ	36
ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ	20
ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΦΥΛΟΥ	12
ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ	34
ΑΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΟ/ΑΛΛΟ	1

ΘΥΜΑΤΑ ΑΝΑ ΦΥΛΟ	%
ΑΝΔΡΕΣ	74
ΓΥΝΑΙΚΕΣ	26

ΑΔΙΚΗΜΑ	
ΔΙΕΓΕΡΣΗ ΣΕ ΔΙΑΠΡΑΞΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ	2
ΑΠΕΙΛΗ	6
Ν. ΠΕΡΙ ΙΣΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ	4
ΑΡΝΗΣΗ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	5
ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΑ	1
ΔΙΑΚΕΚΡΙΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΦΘΟΡΑΣ	8
ΔΙΑΣΠΟΡΑ ΨΕΥΔΩΝ ΕΙΔΗΣΕΩΝ	6
ΚΑΚΟΒΟΥΛΗ ΒΛΑΣΦΗΜΙΑ	1
ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΠΑΡΑΒΑΣΗ	3
ΚΛΟΠΗ	1
ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΒΙΑ	1
ΕΞΥΒΡΙΣΗ	54
ΕΠΙΚΥΝΔΙΝΕΣ ΣΩΜΑΤΙΚΕΣ ΒΛΑΒΕΣ	8
ΦΘΟΡΑ ΞΕΝΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ	4
ΚΑΚΟΒΟΥΛΗ ΑΡΝΗΣΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΑΣ	2
ΛΗΣΤΕΙΑ	4
ΠΑΡΑΒΑΣΗ ΚΑΘΗΚΟΝΤΟΣ	16
ΣΩΜΑΤΙΚΕΣ ΒΛΑΒΕΣ	30
ΡΗΤΟΡΙΚΗ ΜΙΣΟΥΣ	92
ΣΥΚΟΦΑΝΤΙΚΗ ΔΥΣΦΗΜΙΣΗ	3
ΕΚΒΙΑΣΗ	1
ΔΙΑΤΑΡΑΞΗ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ	1
ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΕΣ ΠΟΥ ΥΠΟΒΛΗΘΗΚΑΝ ΣΤΙΣ ΕΙΣΑΓΓΕΛΙΕΣ ΧΩΡΙΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟ ΑΔΙΚΗΜΑΤΟΣ	29
ΣΥΝΟΛΟ	282

ΘΥΜΑΤΑ ΑΝΑ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ	
ΑΙΓΥΠΤΟΣ	2
ΑΛΒΑΝΙΑ	13
ΑΦΓΑΝΙΣΤΑΝ	20
ΓΕΩΡΓΙΑ	2
ΓΚΑΜΠΙΑ	1
ΓΟΥΪΝΕΑ	1
ΕΛΛΑΔΑ	45
ΙΟΡΔΑΝΙΑ	2
ΙΡΑΚ	2
ΙΡΑΝ	2
ΚΙΝΑ	1
ΚΟΝΓΚΟ	2
ΚΥΠΡΟΣ	1
ΜΑΡΟΚΟ	2
ΜΪΑΝΜΑΡ	1
ΜΠΑΓΚΛΑΝΤΕΣ	2
ΜΠΑΧΑΜΕΣ	1
ΜΠΑΧΡΕΪΝ	1
ΝΙΓΗΡΙΑ	2
ΟΥΚΡΑΝΙΑ	1
ΠΑΚΙΣΤΑΝ	16
ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ	1
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	2
ΣΑΟΥΔΙΚΗ ΑΡΑΒΙΑ	1
ΣΕΝΕΓΑΛΗ	1
ΣΟΥΔΑΝ	1
ΣΥΡΙΑ	10
ΤΑΪΛΑΝΔΗ	1

Το Δίκτυο παραθέτει τα ως άνω στοιχεία προς διευκόλυνση της κατανόησης του ρατσιστικού εγκλήματος στην Ελλάδα μέσω της συγκριτικής ανάλυσης των στοιχείων της ΕΛ.ΑΣ. και των στοιχείων της κοινωνίας των πολιτών. Ωστόσο, γίνεται αντιληπτό ότι η διαδικασία αυτή θα διευκολυνθεί σημαντικά, αν η Πολιτεία δημοσιοποιήσει επιπλέον την ποιοτική ανάλυση των ως άνω στοιχείων, προκειμένου να διευκρινιστούν οι τάσεις και να αντιστοιχηθεί το είδος του εγκλήματος με τις στοχοποιούμενες ομάδες. Στο σημείο αυτό, το Δίκτυο θα ήθελε να τονίσει ότι η δημοσιοποίηση της ποσοτικής και της ποιοτικής ανάλυσης των καταγραφών των περιστατικών ρατσιστικής βίας, καθώς και της εξέλιξης τους, όχι μόνο αναδεικνύει τις τάσεις που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη για την αποτελεσματική καταπολέμηση των εκφάνσεων του ρατσιστικού εγκλήματος, αλλά ενισχύει και τη διαφάνεια των διαδικασιών και την εμπιστοσύνη τόσο στις αρχές όσο και σε ένα ενιαίο και αποτελεσματικό μηχανισμό καταγραφών περιστατικών ρατσιστικής βίας. Όπως άλλωστε τονίστηκε παραπάνω, η παράμετρος της εμπιστοσύνης σε ένα ενιαίο και αποτελεσματικό σύστημα καταγραφών περιστατικών ρατσιστικής βίας καθώς και προστασίας και πλαισίωσης των θυμάτων παραμένει ένα διαχρονικό διακύβευμα, παρά τις ήδη θετικές εξελίξεις στον εν λόγω τομέα.

2. Εθνικό Συμβούλιο κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ΕΣΡΜ) - Εθνικό Σχέδιο Δράσης κατά του Ρατσισμού

Κατά το 2019, το Δίκτυο συμμετείχε στις εργασίες του Εθνικού Συμβουλίου κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ΕΣΡΜ) με δύο εκπροσώπους (και τους αναπληρωτές του). Ενώ το έτος 2019, λόγω των εθνικών εκλογών, στο ΕΣΡΜ πραγματοποιήθηκε εναλλαγή θητειών, το Δίκτυο με συνέπεια α) υποστήριξε τις εργασίες κατάρτισης του Εθνικού Σχεδίου Δράσης κατά του Ρατσισμού βάσει διαβούλευσης των μελών του Συμβουλίου και άλλων ειδικών φορέων ή εμπειρογνομόνων επί συγκεκριμένων θεματικών, β) κατέθεσε συστάσεις προς τις αρμόδιες Αρχές και προτάσεις συγκεκριμένων δράσεων και γ) επιδίωξε την επικαιροποίηση του πίνακα των δράσεων που υπέβαλαν τα επιμέρους Υπουργεία στο πλαίσιο της εναλλαγής των θητειών του ΕΣΡΜ, ώστε να συνεισφέρει στην ουσιαστική επικαιροποίηση των σχεδιαζόμενων δράσεων τους. Το Δίκτυο, στο σημείο αυτό επισημαίνει αφενός την ανάγκη ολοκλήρωσης του Εθνικού Σχεδίου Δράσης κατά του Ρατσισμού, λόγω του θεσμικού, πολιτικού και κοινωνικού αντικτύπου της υλοποίησής του, αφετέρου την ιδιαίτερη σημασία της λειτουργίας του ΕΣΡΜ, οι εργασίες του οποίου θα πρέπει να εκτελούνται με συνέπεια και σταθερότητα προκειμένου να ανταποκρίνονται στις επιταγές των κοινωνικών εξελίξεων. Στο σημείο αυτό το Δίκτυο θα ήθελε να τονίσει τη σημασία της επικαιροποίησης και επανακυκλοφορίας του οδηγού προς τις Δημόσιες Υπηρεσίες, που είχε παραχθεί στο πλαίσιο του ΕΣΡΜ, για την κατανόηση των υποχρεώσεων σεβασμού κάθε προσώπου ανεξαρτήτως φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκείας, αναπηρίας, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου καθώς και την ανάγκη παρακολούθησης και αξιολόγησης της πορείας αυτής της δράσης.

V. Συστάσεις προς την Πολιτεία

Το Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας απευθύνει τις ακόλουθες προτάσεις προς την ελληνική πολιτεία για την καταπολέμηση των ρατσιστικών εγκλημάτων.

Προς το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη

A. Διαχείριση του ρατσιστικού εγκλήματος

1. Ενίσχυση και κατάλληλη στελέχωση των Τμημάτων Αντιμετώπισης Ρατσιστικής Βίας.
2. Συνεχής εκπαίδευση με συνδρομή από διεθνείς και ευρωπαϊκούς οργανισμούς με εξειδίκευση και εμπειρία στην εκπαίδευση των σωμάτων ασφαλείας και δικαιοσύνης, σταδιακά για το σύνολο των υπηρετούντων της ΕΛ.ΑΣ.
3. Διαρκής ενημέρωση όλων των αστυνομικών σχετικά με την υποχρέωση συνδρομής των θυμάτων, παρέμβασης για τη διάσωσή τους και μέριμνας για την ενημέρωσή τους και παραπομπή τους στις κατάλληλες υπηρεσίες.
4. Ειδική ενημέρωση ως προς τις υπάρχουσες δομές υποστήριξης των θυμάτων ανά γεωγραφική περιφέρεια και ανά περίπτωση (απομάκρυνση του θύματος, αν το επιθυμεί, από το περιβάλλον θυματοποίησης).
5. Εκπαίδευση μιας ειδικής ομάδας ανά περιοχή ως προς την ενημέρωση και πρώτη επαφή με θύματα ρατσιστικών εγκλημάτων, ώστε η ενημέρωση μέσω φυλλαδίου σε γλώσσα που καταλαβαίνει το θύμα να μην αντικαθιστά την ενημέρωση από εξειδικευμένο προσωπικό.
6. Συνεχής επικοινωνία και συνεργασία των αστυνομικών τμημάτων όλης της επικράτειας με κυβερνητικούς ή μη κυβερνητικούς φορείς και μεταναστευτικές κοινότητες για την παροχή ιατρο-κοινωνικής βοήθειας, νομικής συνδρομής και διερμηνείας ώστε να διευκολύνεται η πρόσβαση του θύματος στην αστυνομία (Ν. 4478/2017).
7. Συνεχής αξιολόγηση της ανταπόκρισης του σώματος ως προς την Εγκύκλιο «Η αντιμετώπιση του ρατσισμού, της ξενοφοβίας και των διακρίσεων κατά την αστυνομική δράση» (8/11/2014).
8. Κατάλληλη διάχυση της γνώσης για την απαγόρευση επιστροφής αλλοδαπού που είναι θύμα ή ουσιώδης μάρτυρας εγκλήματος με ρατσιστικά χαρακτηριστικά ή ρητορικής του μίσους (ν. 927/1979) και προσέρχεται προς υποβολή καταγγελίας ή αναφορά του περιστατικού στις αρμόδιες αστυνομικές αρχές (άρθρο 41 του Ν. 3907/2011).
9. Επιτάχυνση της διαδικασίας ταυτοποίησης αλλοδαπού χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα ως θύματος ρατσιστικής βίας ή ουσιώδους μάρτυρα, προκειμένου να συντηρηθεί κατά το ελάχιστο δυνατό ο περιορισμός της ελευθερίας του.
10. Έκδοση ειδικής εγκυκλίου για την αξιοπρεπή μεταχείριση ΛΟΑΤΚΙ ατόμων προκειμένου οι αστυ-

νομικοί να έχουν σαφείς οδηγίες και να αποφεύγεται η δευτερογενής θυματοποίηση.

11. Προστασία των υπερασπιστών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και εγγύηση της ασφάλειας των εργαζομένων στον ανθρωπιστικό τομέα και των μελών της κοινωνίας των πολιτών.
12. Διερεύνηση της δυνατότητας αξιολόγησης από κοινού με την κοινωνία των πολιτών των στοιχείων σχετικά με τα ρατσιστικά εγκλήματα με σεβασμό στην προστασία των προσωπικών δεδομένων.
13. Δημοσιοποίηση της ποιοτικής ανάλυσης των στοιχείων που συλλέγει και επεξεργάζεται η ΕΛ.ΑΣ. ως προς τα ρατσιστικά εγκλήματα.

B. Αντιμετώπιση της αστυνομικής βίας με ρατσιστικό κίνητρο

1. Πρόβλεψη ειδικής διαδικασίας στο πλαίσιο του πειθαρχικού ελέγχου εντός της ΕΛ.ΑΣ. για την ταχύτερη εξέταση αυθαιρεσιών με ρατσιστικό κίνητρο.
2. Διεξαγωγή ειδικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων και δημοσιοποίηση των σχετικών στοιχείων, ιδίως της πορείας των καταγγελιών, προκειμένου να ενισχυθεί περαιτέρω η διαφάνεια και η εμπιστοσύνη των θυμάτων στην ΕΛ.ΑΣ.

Προς το Υπουργείο Δικαιοσύνης και τις Εισαγγελικές και Δικαστικές αρχές

1. Σύγκλιση του Εθνικού Συμβουλίου κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας σε σταθερή και συχνή βάση, προκειμένου να υπάρχει άμεση και αποφασιστική παρέμβαση προς την κατεύθυνση της επίβλεψης της εφαρμογής της νομοθεσίας κατά του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας, ιδιαιτέρως σε περιπτώσεις παραβίασης της με εμπλοκή προσώπων που φέρουν δημόσιο αξίωμα, του σχεδιασμού πολιτικών πρόληψης και καταπολέμησης του φαινομένου του ρατσισμού καθώς και του συντονισμού της δράσης των εμπλεκόμενων φορέων.
2. Δημοσιοποίηση των ποιοτικών και ποσοτικών τάσεων αναφορικά με τα περιστατικά ρατσιστικής βίας, με βάση τα ευρήματα του εθνικού μηχανισμού καταγραφής και αντιμετώπισης περιστατικών ρατσιστικής βίας καθώς και την εξέλιξη των σχετικών περιστατικών σε επίπεδο εισαγγελικών αρχών και δικαστηρίου.
3. Επανεκκίνηση των εργασιών της Ομάδας Εργασίας που δημιουργήθηκε κατόπιν της συμφωνίας με τον ODIHR (OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights) για τον συντονισμό των δράσεων για την αντιμετώπιση των ρατσιστικών εγκλημάτων.
4. Ενημέρωση ως προς τις δράσεις συντονισμού των υπηρεσιών υποστήριξης θυμάτων ρατσιστικής βίας βάσει του Ν. 4478/2017.
5. Νομοθετική πρόβλεψη για την προστασία των υπερασπιστών ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
6. Διασφάλιση της άμεσης παραπομπής των ανήλικων θυμάτων στις Υπηρεσίες Επιμελητών Ανήλικων και Κοινωνικής Αρωγής του Υπουργείου Δικαιοσύνης λόγω ιδιαίτερου κινδύνου να υπο-

στούν δευτερογενή και επαναλαμβανόμενη θυματοποίηση.

7. Διασφάλιση εγγυήσεων σχετικά με τον διορισμό διερμηνέων που εκλέγονται κατά προτίμηση μεταξύ των προσώπων που συνήθισαν να συνεννοούνται με το κωφό ή άλαλο θύμα.
8. Λήψη μέτρων για την προστασία και την αποτροπή στοχοποίησης του διερμηνέα.
9. Πρόγραμμα ειδικής εκπαίδευσης των προσώπων που καλούνται να εξετάσουν θύματα σεξουαλικής βίας, βίας λόγω φύλου ή ενδοοικογενειακής βίας.
10. Ορισμός συγκεκριμένου ατόμου με την αρμοδιότητα να ενημερώνει το θύμα κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας και σε όλα τα στάδια.
11. Πρόληψη καταχρηστικής ανάκλησης της αίτησης πληροφοριών από θύμα (άρθρο 59 παρ. 3 Ν. 4478/2017).
12. Σε συνεργασία με τις δικαστικές αρχές, λήψη ειδικών μέτρων προστασίας της ασφάλειας του θύματος (είσοδος/έξοδος από τα δικαστήρια και τις εισαγγελίες, απόσταση από κατηγορούμενο κλπ.).
13. Ενδελεχής μελέτη και συζήτηση μεταξύ επιστημονικών και επαγγελματικών φορέων για τη διερεύνηση της προσαρμογής του θεσμού της αποκαταστατικής δικαιοσύνης στα ρατσιστικά εγκλήματα (άρθρο 63 Ν. 4478/2017).
14. Ενίσχυση και επέκταση του ορισμού Ειδικών Εισαγγελέων για το Ρατσιστικό Έγκλημα για την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των ρατσιστικών εγκλημάτων.
15. Ενημέρωση ως προς την υλοποίηση της Εγκυκλίου του Αρείου Πάγου για τη συλλογή στοιχείων και διαχείρισης ρατσιστικών εγκλημάτων από τους Εισαγγελείς.
16. Διασφάλιση της αποτελεσματικής εφαρμογής του άρθρου 82 ΠΚ για τα εγκλήματα με ρατσιστικά χαρακτηριστικά ως γενικής επιβαρυντικής περίπτωσης όχι μόνο κατά την ακροαματική διαδικασία αλλά και κατά το στάδιο της προδικασίας.

Προς το Υπουργείο Υγείας και τους Ιατρικούς Συλλόγους

1. Εξασφάλιση της ισότιμης και χωρίς διακρίσεις πρόσβασης στο σύστημα δημόσιας υγείας.
2. Συνεργασία με το Υπουργείο Δικαιοσύνης για την εφαρμογή του Ν. 4478/2017, ιδίως ως προς τη διενέργεια ιατρικών εξετάσεων κατά το άρθρο 66 στοιχ. γ) Ν. 4478/2017.
3. Ενημέρωση και επιμόρφωση του ιατρικού προσωπικού ως προς τους πολιτισμικούς παράγοντες της διαχείρισης θυμάτων ρατσιστικής βίας, αλλά και τις ειδικές περιστάσεις σε σχέση με θύματα ΛΟΑΤΚΙ.
4. Επιμόρφωση και ευαισθητοποίηση ειδικών ψυχικής υγείας σε ζητήματα ταυτότητας φύλου και σεξουαλικού προσανατολισμού λόγω συνεχιζόμενων αναφορών για κακοποιητικές συμπεριφορές κατά ΛΟΑΤΚΙ+ ανθρώπων, κατά παράβαση της Διεθνούς Στατιστικής Ταξινόμησης Νοσημάτων και Συναφών Προβλημάτων Υγείας (ICD) του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (ΠΟΥ) και του Διαγνωστικού και Στατιστικού Εγχειριδίου Ψυχικών Διαταραχών (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, DSM) της Αμερικανικής Ψυχιατρικής Εταιρίας (American

Psychiatric Association, APA).

5. Σεβασμός της αρχής ως προς τη διενέργεια των ιατρικών εξετάσεων από άτομο του ίδιου φύλου και μετάθεση του βάρους επιλογής στο θύμα κατά το άρθρο 69 παρ. 1 δ) Ν 4478/2017 μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις μη διαθεσιμότητας ιατρικού προσωπικού.

Προς το Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου

Ανάληψη περαιτέρω πρωτοβουλιών και μέτρων που μπορούν να συμβάλουν στην ένταξη των προσφύγων και των μεταναστών, στον περιορισμό των πιέσεων που δέχονται οι τοπικές κοινωνίες (ιδίως των νησιών-σημείων εισόδου), και επομένως στην πρόληψη ή ελαχιστοποίηση των κοινωνικών εντάσεων, που με τη σειρά τους δημιουργούν πρόσφορο έδαφος για ξενοφοβικές εκδηλώσεις και ρατσιστική συμπεριφορά. Τέτοια μέτρα, ενδεικτικά, είναι:

1. Σημαντική βελτίωση των συνθηκών υποδοχής και λήψη κατάλληλων μέτρων, ιδίως για τα ευάλωτα άτομα, καθώς και δημιουργία συνθηκών ουσιαστικής ασφάλειας σε όλους τους χώρους υποδοχής, στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης καθώς και στις Δομές υποδοχής στην ενδοχώρα.
2. Πιο αποτελεσματική καταγραφή και δίκαιη διαχείριση των αιτημάτων ασύλου όλων των εθνικοτήτων, τηρώντας τα διεθνή εχέγγυα προστασίας.
3. Τυποποίηση και επιτάχυνση των διαδικασιών καταγραφής και υποδοχής των ασυνόδευτων ανηλίκων, με κατάλληλες διαδικασίες φροντίδας και παραπομπών.
4. Επανεξέταση του γεωγραφικού περιορισμού στα νησιά.
5. Ολιστική αντιμετώπιση των ζητημάτων που συνδέονται με το μεταναστευτικό και προσφυγικό, με μακροπρόθεσμο σχεδιασμό για όλη τη χώρα και στόχο την ομαλή ένταξη των προσφύγων και μεταναστών στην ελληνική κοινωνία.
6. Λήψη προληπτικών μέτρων προς αποφυγή της θυματοποίησης των προσφύγων οι οποίοι θα αποχωρούν από το υποστηρικτικό δίκτυο δομών υποδοχής (π.χ. πρόγραμμα ESTIA) χωρίς να δύνανται να εντάσσονται σε κάποιο άλλο υποστηρικτικό πλαίσιο.
7. Θέσπιση νομοθετικής ρύθμισης σχετικά με τη δυνατότητα χορήγησης άδειας διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους σε ασυνόδευτους ανήλικους των οποίων το αίτημα χορήγησης διεθνούς προστασίας απορρίπτεται τελεσίδικα, ως μέσου προστασίας της ανηλικότητας.

Προς το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων

1. Εκπόνηση εύληπτου οδηγού για τη σχολική κοινότητα σχετικά με την κατανόηση και τη διαχείριση περιστατικών βίας με ρατσιστικό, ομοφοβικό και τρανσφοβικό κίνητρο και διασύνδεση με έμπειρους φορείς της κοινωνίας των πολιτών, οι οποίοι υλοποιούν ειδικά προγράμματα.
2. Ενίσχυση του ρυθμιστικού πλαισίου καταπολέμησης της ενδοσχολικής ρατσιστικής, ομοφοβικής και τρανσφοβικής βίας με την έμπρακτη συμμετοχή των εκπαιδευτικών, των μαθητών και

των συλλόγων γονέων και κηδεμόνων.

3. Ένταξη μαθήματος σεξουαλικής αγωγής στην πρωτοβάθμια και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, με σκοπό την άρση στερεοτύπων και προκαταλήψεων σχετικά με την ταυτότητα φύλου και τον σεξουαλικό προσανατολισμό και τη δημιουργία ενός συμπεριληπτικού και ασφαλούς σχολικού περιβάλλοντος.
4. Προώθηση διαπολιτισμικού και διαθρησκευτικού διαλόγου με σκοπό την άρση στερεοτύπων και προκαταλήψεων.

Προς το Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών

1. Εκπόνηση οδηγού για τους εργαζομένους στα ΜΜΜ (συμπεριλαμβανομένων των ΚΤΕΛ) για την κατανόηση των υποχρεώσεων σεβασμού κάθε επιβάτη ανεξαρτήτως φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκείας, αναπηρίας, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου.
2. Πρόβλεψη ειδικών σχετικών ρητρών στις συμβάσεις παραχώρησης δρομολογίων.
3. Διερεύνηση των περιστατικών στα οποία εμπλέκονται υπάλληλοι.
4. Πρόβλεψη αναλογικών πειθαρχικών ποινών για παράβαση της υποχρέωσης σεβασμού κάθε επιβάτη ανεξαρτήτως φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκείας, αναπηρίας, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου.

Προς τη Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης και Επικοινωνίας

Επιμόρφωση και ευαισθητοποίηση διοικήσεων και δημοσιογράφων, συντακτών και παρουσιαστών ηλεκτρονικών, έντυπων και τηλεοπτικών ΜΜΕ, αναφορικά με την ειδησεογραφική κάλυψη εγκλημάτων μίσους, την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τον τερματισμό (ανα)παραγωγής αρνητικών στερεοτύπων για συγκεκριμένες πληθυσμιακές ομάδες, μέσω της διοργάνωσης ειδικών εκπαιδευτικών εκδηλώσεων και της έκδοσης κατευθυντήριων οδηγιών.

Ως προς τη λειτουργία του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης (ΕΣΡ), αποτελεσματική ενίσχυση των μηχανισμών εντοπισμού περιπτώσεων παραγωγής ή αναπαραγωγής ρατσιστικού λόγου από τα ΜΜΕ, ο οποίος μπορεί να οδηγήσει σε εκδήλωση ρατσιστικών περιστατικών, καθώς και επιβολής σχετικών κυρώσεων.

Το Δίκτυο επισημαίνει ότι οι παραπάνω προτάσεις για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των εγκλημάτων ρατσιστικής βίας πρέπει να συνδυαστούν με ενδελεχή μελέτη των εκδηλώσεων ρατσισμού στην Ελλάδα, καθώς και με πολιτικές βελτίωσης του κλίματος ασφάλειας, τήρησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αλλά και με μέτρα ανακούφισης του συνόλου του πληθυσμού. Τέλος, το Δίκτυο καλεί τους εκπροσώπους της Πολιτείας, της τοπικής αυτοδιοίκησης, αλλά και τους εκπροσώπους των ΜΜΕ να απόσχουν από τη ρατσιστική ρητορική που κανονικοποιεί και ενθαρρύνει ξενοφοβικές αντιδράσεις ενώ πλήττει την κοινωνική ειρήνη και συνοχή.

The background of the page features a dark purple color with a white diagonal stripe. Silhouettes of various people, including a woman, a child, and a man, are scattered across the page, appearing to walk from left to right. The text is centered within a white rectangular area.

Δίκτυο Καταγραφής
Περιστατικών
Ρατσιστικής Βίας

 www.rvrn.org

 [@rvrn.org](https://www.facebook.com/rvrn.org)

 racistviolence@nchr.gr